

6. Πολιτική του ΥΠΕΠΘ κατά την περίοδο 1975-'81

Η επιλογή και κυρίως η εφαρμογή εκ μέρους μιας κυβέρνησης συγκεκριμένης εκπαιδευτικής πολιτικής, όπως έχει ήδη δειχθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, αντλείται από ένα συμπαγές ή περίπου προσδιορισμένο ιδεολογικο-πολιτικό σώμα. Οι ιδεολογικές αφηρητές και παραδοχές που μετουσιώνονται σε εφαρμοσμένη πολιτική τροποποιούνται και επηρεάζονται από αναπροσαρμογές, ακυρώσεις και τροποποιήσεις της εκπαιδευτικής πολιτικής που σε μεγάλο βαθμό οφείλονται σε εξωτερικούς παράγοντες, δηλαδή σε κοινωνικές ή επαγγελματικές ομάδες πίεσης, οι οποίες αποβλέπουν στον επηρεασμό της κυβερνητικής πολιτικής. Κατά συνέπεια, διακρίνεται η παράλληλη και συχνά αλληλοεξαρτώμενη δράση δύο γενικών παραγόντων διαμόρφωσης μιας εκπαιδευτικής πολιτικής: των εσωτερικών παραγόντων που άπτονται στο ιδεολογικο-πολιτικό σώμα αρχών και θέσεων και των εξωτερικών, που περιλαμβάνουν τις κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες πίεσης.

Με βάση αυτές τις δυο γενικές κατηγορίες παραγόντων επιχειρείται η προσπάθεια ανάλυσης της εκπαιδευτικής πολιτικής που το κόμμα της Ν.Δ. εφάρμοσε κατά την περίοδο διακυβέρνησης της Ελλάδας (1974-1981). Ο εντοπισμός των βασικών παραγόντων που επηρέασαν την ασκούμενη εκπαιδευτική πολιτική προκύπτει από τη συνεξέταση και τη συνολική θεώρηση όλων των παραμέτρων που είναι δυνατό να ενταχθούν σε αυτές τις γενικές κατηγορίες ανάλυσης και ερμηνείας εκπαιδευτικών γεγονότων και πρακτικών.

Η Νέα Δημοκρατία, ως νεοσύστατο κόμμα, κατά τα πρώτα χρόνια της ίδρυσής της (1974-77), χαρακτηρίζεται από μια «σύγχυση», η οποία σταδιακά οδηγεί στη συνειδητοποίηση και αναζήτηση της ιδεολογικής της βάσης και ταυτότητας και στην ταυτόχρονη συγκρότηση και οριοθέτηση του ιδεολογικού corpus της. Η εκπαιδευτική πολιτική που ακολουθεί για τους Έλληνες μετανάστες, είναι δυνατό να διερευνηθεί και να ερμηνευθεί με βάση κυρίως την ανάλυση των γεγονότων και την τοποθέτησή τους στην ιστορική εξέλιξη και συγκυρία και στην αναζήτηση των αιτιών που οδηγούν στη συγκεκριμένη πολιτική πρακτική.

Η εμφανής έλλειψη κομματικών κειμένων με τη μορφή διακηρύξεων ή φυλλαδίων, τα οποία θα ανέλυαν τις θέσεις και τις απόψεις του συγκεκριμένου κόμματος, παραπέμπει στην αναζήτηση από άλλες πηγές των απόψεών του και την ταυτόχρονη εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την μορφή που η ελληνόγλωσση εκπαίδευση λαμβάνει στη Γερμανία, την τεχνικοεπαγγελματική εκπαίδευση, τη στελέχωση και το διδακτικό προσωπικό καθώς και το διδακτικό υλικό που χρησιμοποιείται, κατά την περίοδο διακυβέρνησης της χώρας από τη Νέα Δημοκρατία.

Το ενδιαφέρον της Ν.Δ. σε επίπεδο διακηρύξεων και εξαγγελιών για τα προβλήματα εκπαίδευσης των παιδιών των Ελλήνων μεταναστών της Δυτικής Γερμανίας, εκφράζεται στις σχετικές συζητήσεις της Βουλής και στις τοποθετήσεις των στελεχών της κυβέρνησης και ιδιαίτερα των αρμόδιων υπουργών και υφυπουργών σε ερωτήσεις και επερωτήσεις βουλευτών για γενικότερα ή ειδικότερα εκπαιδευτικά ζητήματα. Ενδεικτική του ενδιαφέροντος αυτού θεωρείται η από τον Υφυπουργό Β. Κοντογιαννόπουλο τοποθέτηση σε σχετική ερώτηση στη Βουλή στις 13/12/1976, αναφορικά με τις ελληνογερμανικές συνομιλίες που σχετίζονται με τη μορφή που η ελληνική εκπαίδευση θα λάβει στη Γερμανία. Το σύστημα εκπαίδευσης θα «ικανοποιεί» τις απόψεις της ελληνικής πλευράς και θα εξασφαλίζει την «απόλυτον ψυχοπνευ-

ματικήν εξέλιξιν και κοινωνικήν ανέλιξιν των Ελληνοπαίδων» είτε αυτοί επιστρέψουν στην Ελλάδα και συνεχίσουν τις σπουδές τους είτε παραμείνουν στη Γερμανία (Π.Β. 13/12/76, 2185). Η τοποθέτηση ενέχει θέση υπόσχεσης για την ακολουθούμενη πολιτική, η οποία εμφανώς επικεντρώνεται στην εξασφάλιση των προϋποθέσεων για παροχή εκπαίδευσης προσανατολισμένης τόσο στη χώρα υποδοχής (Γερμανία), όσο και στη χώρα προέλευσης (Ελλάδα).

Η εκδήλωση ενδιαφέροντος ενυπάρχει σε όλες σχεδόν τις συζητήσεις που διεξάγονται στη Βουλή των Ελλήνων και οι θέσεις που ο εκάστοτε υπουργός υποστηρίζει αποτελούν ένα είδος δέσμευσης. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του Υπουργού Παιδείας Π. Ζέπου, στις 13/8/1975, ότι το Υπουργείο προτίθεται να φέρει στη Βουλή σχέδιο νόμου, το οποίο θα ρυθμίζει όλα τα συναφή θέματα της εκπαίδευσης στο εξωτερικό, λαμβάνοντας μάλιστα υπόψη του τις υποδείξεις και τις προτάσεις των ειδικών επιτροπών, που έχουν ήδη συσταθεί. Παράλληλα εκφράζεται η βούληση, τα πορίσματα που οι αρμόδιες επιτροπές θα καταθέσουν ερευνώντας τα ζητήματα που προκύπτουν, να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση ενός ρυθμιστικού νόμου που θα κατατεθεί στη Βουλή προς ψήφιση.

Η γενικότερη θέση της Ν.Δ., σχετικά με τους σκοπούς και τους στόχους που η ελληνική εκπαίδευση θα πρέπει να επιδιώκει στη Γερμανία, συνοψίζεται στην απάντηση του Υφυπουργού Καραπιπέρη, στη Βουλή, σε ερώτηση του βουλευτή του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Ι. Κουτσοχέρα. Στην απάντησή του ο Υφυπουργός αναφέρει τα εξής σημεία της σχεδιαζόμενης εκπαιδευτικής πολιτικής τα οποία επιδιώκει να υλοποιήσει η Ν.Δ.: *«αφ' ενός η τήρησης στενής επαφής προς την εν Ελλάδι εκπαίδευσιν και την Ελληνικήν καθόλου κοινωνίαν, αφ' ετέρου δε η σωστή παιδεία των μαθητών ούτως ώστε η πρόοδος γενικώς και ειδικώτερον εις την φιλοξενούσαν χώραν να εξασφαλίζεται το δυνατόν καλύτερον»* (Π.Β., 17/6/76, 5504).

Αλλά και μετά το τέλος της κυβερνητικής θητείας ο πρώην Υφυπουργός Παιδείας της Ν.Δ., Β. Κοντογιαννόπουλος, σε τοποθέτησή του στη Βουλή, δίνει ως εξής το στίγμα της ακολουθούμενης και εφαρμοζόμενης εκπαιδευτικής πολιτικής του κόμματός του. Αναφέρει ότι έγινε προσπάθεια εφαρμογής μιας σύνθετης και ευέλικτης εκπαιδευτικής πολιτικής, η οποία επικεντρωνόταν *«αφενός στην ενίσχυση των προσπαθειών των μεταναστών να διατηρήσουν τα παιδιά τους την ελληνικότητά τους, τη γλώσσα τους και γενικότερα τους πολιτιστικούς δεσμούς τους με την Πατρίδα... αφετέρου δε την παροχή ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στα παιδιά των μεταναστών, που δεν έχουν πάρει ακόμα οριστική απόφαση για την εγκατάστασή τους, ώστε να μπορούν όσο γίνεται με λιγότερο δυσμενείς επιπτώσεις, είτε να παραμείνουν στη χώρα υποδοχής εάν το αποφασίσουν, είτε να επανέλθουν στην Πατρίδα και να ενταχθούν στο εκπαιδευτικό της σύστημα και στην κοινωνική και οικονομική ζωή του τόπου μας»* (Π.Β., 19/10/82, 355).

6.1. Μορφές ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης

Η σχεδιαζόμενη εκπαιδευτική πολιτική της Ν.Δ. επικεντρώνεται στην παροχή εκπαίδευσης που να μην υστερεί σε σχέση με αυτή που παρέχεται στην Ελλάδα, αλλά ταυτόχρονα να εξασφαλίζει τη δυνατότητα παρακολούθησης του γερμανικού εκπαιδευτικού συστήματος σε περίπτωση παραμονής στη χώρα. Κατά συνέπεια οι μορφές που λαμβάνει αυτή η εκπαίδευση σχετίζονται είτε με δίγλωσσες τάξεις, είτε με ελληνικά σχολεία/τμήματα. Όπως υπογραμμί-

μίστηκε ήδη, η έλλειψη κομματικών κειμένων που να υπογράφονται από τη Ν.Δ. στερεί τη δυνατότητα από τον μελετητή διαμόρφωσης ενός συμπαγούς, ολοκληρωμένου και θεωρητικά ελέγξιμου corpus ιδεών και απόψεων σχετικά με τις θέσεις που το κόμμα προσβύει για την εκπαίδευση των παιδιών των Ελλήνων μεταναστών. Ουσιαστικά, ο σχηματισμός αυτού του corpus αναδύεται και διαμορφώνεται έμμεσα από τις τοποθετήσεις των υπουργών και υφυπουργών Παιδείας, καθώς και από τα θεσμικά και νομικά έγγραφα του Υπουργείου.

Σχετικά με τις συζητήσεις στη Βουλή, την περίοδο διακυβέρνησης της χώρας από τη Ν.Δ. (1974-1981) πρέπει να σημειωθεί ότι αυτές προκύπτουν περισσότερο από ερωτήσεις των βουλευτών της αντιπολίτευσης και σε μικρότερο ποσοστό από πρωτοβουλίες βουλευτών του κυβερνώντος κόμματος. Οι συχνά επαναλαμβανόμενες ερωτήσεις επί των ίδιων ζητημάτων (*«σχετικώς με την εκπαίδευση των Ελληνοπαίδων στη Δυτική Γερμανία»*) δηλώνουν την επικέντρωση σε ορισμένα γενικότερα θέματα. Επίσης, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το ζήτημα εξαντλείται συνηθέστερα σε ερωτήσεις δίχως να επεκτείνεται σε αναλυτικές τοποθετήσεις μέσω επερωτήσεων, στις οποίες θα μπορούσαν να παρουσιαστούν ολοκληρωμένες οι απόψεις και οι θέσεις των κομμάτων που συμμετέχουν σ' αυτές. Κατά την συγκεκριμένη περίοδο πραγματοποιείται μόνο μία εκτενής συζήτηση έπειτα από επερώτηση βουλευτών της αντιπολίτευσης.

Η Ν.Δ. υποστηρίζει ότι ακολουθεί σχεδιασμένη εκπαιδευτική πολιτική, η οποία αντιτίθεται στις γερμανικές επιδιώξεις και βλέψεις σχετικά με την εκπαίδευση των αλλοδαπών, γεγονός που τη διαφοροποιεί από τις κυβερνήσεις των υπολοίπων χωρών. Η συχνότητα συναντήσεων με εκπροσώπους γερμανικών εκπαιδευτικών αρχών υποδηλώνει το ενδιαφέρον σχετικά με τα ζητήματα εκπαίδευσης που προκύπτουν. Μάλιστα, όπως αναφέρει ο Υπουργός Παιδείας Γ. Ράλλης, η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα, η οποία αντιτίθεται στην αφομοιωτική γερμανική πολιτική (Π.Β., 22/10/76, 436). Αξιοσημείωτο στη συγκεκριμένη ιστορική στιγμή είναι το γεγονός ότι ο κατεξοχήν αρμόδιος υπουργός χαρακτηρίζει τις συνομιλίες αυτές ως «διαπραγματεύσεις». Τα εκπαιδευτικά ζητήματα προκύπτουν ως θέματα προς διαπραγμάτευση, και όχι ως αιτήματα όπως εκφράζονται από την πλευρά των γονέων και των συλλόγων τους. Μάλιστα τα αιτήματα σχετικά με τις μορφές εκπαίδευσης δεν γίνονται άμεσα αποδεκτά και παραπέμπονται στο συμβούλιο Υπουργών όλων των κρατιδίων.

Ας σημειωθεί ότι η Ν.Δ. διαχωρίζει τους Έλληνες μετανάστες σε αυτούς που μεταναστεύουν σε υπερπόντιες χώρες και εκείνους που μετακινούνται εντός των ευρωπαϊκών κρατών. Κατ' αυτό τον τρόπο, η ελληνική εκπαίδευση για τους Έλληνες μαθητές του εξωτερικού διαχωρίζεται με βάση την χώρα προορισμού των μεταναστών. Υπάρχουν χώρες μόνιμης εγκατάστασης και χώρες προσωρινής μετακίνησης. Η διαβάθμιση αυτή επιχειρείται από τον Υπουργό Παιδείας Ε. Αβέρωφ και παραπέμπει στο χαρακτηρισμό των μετακινούμενων πληθυσμών ως μόνιμων μεταναστών και ως προσωρινών φιλοξενούμενων εργατών, ιδιαίτερα προς τις χώρες του ευρωπαϊκού βορρά.

Η διαφοροποίηση αυτή επεκτείνεται και στα παιδιά των μεταναστών προσδιορίζοντας ανάλογα τους προς επίτευξη σκοπούς της σχεδιαζόμενης εκπαιδευτικής πολιτικής. Συγκεκριμένα για τα παιδιά των Ελλήνων μεταναστών στις υπερπόντιες χώρες επιδιώκεται η διατήρηση των δεσμών με την Ελλάδα και η καλλιέργεια της συνείδησης της ελληνικής κα-

ταγωγής, ενώ για τα παιδιά των μετακινούμενων σε ευρωπαϊκές χώρες εργατών τίθεται ως σκοπός η διατήρηση στενής επαφής με την ελληνική εκπαίδευση και κοινωνία προκειμένου να εξασφαλίζεται η γενικότερη μόρφωση και πρόοδος και να διευκολύνεται η αναμενόμενη επανένταξη στην ελληνική κοινωνία.

Οι απόψεις αυτές διατυπώνονται σε κάθε συζήτηση στη Βουλή για θέματα σχετικά με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό. Ο διαχωρισμός προκύπτει από όλους τους υπουργούς και υφυπουργούς της Ν.Δ., αλλά και του Π.Α.Σ.Ο.Κ., όταν αναλαμβάνει την εξουσία. Σε κάθε ερώτηση ή επερώτηση που τίθεται προς το κοινοβουλευτικό σώμα η απάντηση είναι σχεδόν πάντα η ίδια, χωρίς να διαφοροποιείται ουσιαστικά. Χαρακτηριστική μάλιστα είναι η αιτιολόγηση της απάντησης που δίνει ο Υφυπουργός Χρ. Καραπιπέρης στις 6 Οκτωβρίου 1976 στην ερώτηση του βουλευτή Ι. Κουτσοχέρα σχετικά με την εκπαίδευση των ελληνοπαίδων της Γερμανίας. Αναφέρει ότι η επίλυση του προβλήματος της εκπαίδευσης των παραπάνω ατόμων είναι δυσχερής επειδή δεν πρόκειται για παιδιά Ελλήνων μεταναστών σε υπερπόντιες χώρες, αλλά για παιδιά Ελλήνων μετακινούμενων εργατών, οι οποίοι φιλοξενούνται στις χώρες, κυρίως, της δυτικής Ευρώπης (Π.Β. 6/10/1976, 19).

Εξάλλου, δύο είναι οι επιδιώξεις τις οποίες έχει θέσει σε εφαρμογή η Ν.Δ., σύμφωνα με τον Υφυπουργό Κοντογιαννόπουλο, γενικότερα για τους Έλληνες μετανάστες στο εξωτερικό. Ο πρώτος στόχος είναι *«η φροντίδα ώστε όλοι οι Έλληνες του Εξωτερικού να διατηρήσουν την Ελληνική τους ταυτότητα, να διατηρήσουν τους δεσμούς τους με τη μητέρα Ελλάδα και να τους κάνουμε να νιώθουν πραγματικά υπερήφανοι για την προέλευσή τους. Ο δεύτερος μεγάλος στόχος είναι να βοηθήσουμε τους συμπατριώτες μας που δεν έχουν πάρει ακόμα απόφαση αν θα μείνουν οριστικά ή αν θα επιστρέψουν από τη χώρα που έχουν μεταναστεύσει. Και στο σημείο αυτό το πρόβλημα παρουσιάζεται στη Δυτική Γερμανία...»* (Π.Β., 10/10/80, 424).

Σε απάντηση του υφυπουργού Παιδείας Β. Κοντογιαννόπουλου προς τον αντιπολιτευόμενο βουλευτή Κ. Μπαντουβά, αναφέρεται ότι η μορφή εκπαίδευσης που λαμβάνουν οι ελληνοπαίδες εξωτερικού ποικίλει και διαφοροποιείται ανάλογα με τη χώρα εγκατάστασής τους. Συμπεριλαμβάνοντας την Αμερική, τον Καναδά, την Αυστραλία και την Αφρική στις χώρες μόνιμης εγκατάστασης και τις χώρες της Δυτ. Ευρώπης σε χώρες μη μόνιμης εγκατάστασης, διαφοροποιεί αντίστοιχα τις προσφερόμενες μορφές εκπαίδευσης. Έτσι, στη Γερμανία παρουσιάζονται να ισχύουν οι ακόλουθες μορφές εκπαίδευσης: αυτοτελή ελληνικά σχολεία με ελληνικό αναλυτικό πρόγραμμα αναγνωρισμένα ως ισότιμα δημόσια σχολεία της Ελλάδας, απογευματινά τμήματα διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας, δίγλωσσα τμήματα σχολείων, προπαρασκευαστικές τάξεις με ελληνικό πρόγραμμα και εντατική διδασκαλία της γερμανικής (Π.Β., 11/4/78, 4267).

Ένα μήνα αργότερα σε ερώτηση του ίδιου βουλευτή δίδεται από τον υφυπουργό το ίδιο κείμενο προς απάντηση, χωρίς να αλλάζει η παραμικρή λεπτομέρεια. Η ακριβής διατύπωση των ιδίων επιχειρημάτων, συσχετιζόμενη με μια γενικότερα συχνή επανάληψη ιδίων θέσεων σε θέματα που αφορούν την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Γερμανία συγκροτεί μια πρωτόλεια θεώρηση των βασικών πολιτικό-εκπαιδευτικών αρχών, που οριοθετούν άλλωστε και τις συγκεκριμένες επιλογές. Ως πρώτη επισήμανση, ως σημειωθεί εδώ ότι η ορθή επανάληψη ιδίων κειμένων δεν εκλαμβάνεται ως σταθερότητα απόψεων και θέσεων, ιδιαί-

τερα όταν πρόκειται για παρουσίαση μιας κοινά αποδεκτής πραγματικότητας, αλλά περισσότερο μια έτοιμη, δοκιμασμένη και συχνά χρησιμοποιούμενη απάντηση, η οποία εξυπηρετεί κοινοβουλευτικές σκοπιμότητες.

Στις 26/5/78, δίδεται μια σφαιρικότερη εικόνα της εκπαιδευτικής κατάστασης στη Γερμανία και γίνονται αναφορές σε συγκεκριμένες μορφές εκπαίδευσης. Παρουσιάζεται το δίγλωσσο μοντέλο εκπαίδευσης (δηλαδή οι ενταγμένες δίγλωσσες τάξεις), το οποίο εφαρμόζεται στο κρατίδιο της Βάδης-Βυτεμβέργης για τις τάξεις Α', Β' και Ε' και θα ολοκληρωθεί μέχρι το 1981 σε όλη την 9ετή υποχρεωτική εκπαίδευση. Στην παρουσίαση του δίγλωσσου μοντέλου εκπαίδευσης από τον υπουργό τονίζεται η δυνατότητα που παρέχει στους μαθητές *«να εκμάθουν τη γερμανική γλώσσα και να διατηρήσουν ταυτόχρονα την εθνική τους ταυτότητα, να καλλιεργήσουν τη μητρική τους γλώσσα, ώστε να παρασχεθεί σ' αυτούς η δυνατότητα, εφόσον παραμείνουν στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ή σε περίπτωση που θα επιστρέψουν στην πατρίδα τους να ενταχθούν επιτυχώς στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και στην ελληνική κοινωνία»* (Π.Β., 26/5/78, 4277).

Αναλυτική περιγραφή των εκπαιδευτικών συνθηκών στα ομόσπονδα γερμανικά κρατίδια γίνεται και στη συνεδρίαση της ελληνογερμανικής επιτροπής στις 2-3 Μαρτίου 1977, από τον εκπρόσωπο κάθε κρατιδίου, ο οποίος αναφέρει ότι σε γενικές γραμμές ακολουθείται η πολιτική της ενσωμάτωσης, έτσι όπως την ορίζει η γερμανική εκπαιδευτική πολιτική. Η ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα της Γερμανίας τίθεται ως πρωταρχικός σκοπός σχεδόν από τα περισσότερα ομόσπονδα κρατίδια. Ουσιαστικά πρόκειται για αφομοίωση του αλλοδαπού πληθυσμού, ο οποίος αναγκάζεται να ενταχθεί στην κοινωνία της χώρας υποδοχής (Γερμανία) χωρίς τη διατήρηση της γλώσσας και του πολιτισμού του.

Οι γερμανικές εκπαιδευτικές αρχές αναφέρουν σε συγκεκριμένες συζητήσεις/συναντήσεις ότι προσφέρουν δυνατότητες διατήρησης της γλώσσας της χώρας προέλευσης των μεταναστών με ποικίλες διατάξεις και νομοθεσίες αλλά κυρίως με την παροχή του μαθήματος μητρικής γλώσσας στα παιδιά των αλλοδαπών. Εξάλλου, η οδηγία της 25ης Ιουλίου 1977 του Συμβουλίου Υπουργών της Ευρώπης επιβάλλει ως υποχρεωτική τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας στα παιδιά των μετακινούμενων πληθυσμών, αναγκάζοντας με αυτό τον τρόπο και τη Γερμανία να παράσχει το δικαίωμα αυτό στους αλλοδαπούς υπηκόους της.

Κατ' επέκταση η αναφορά των εκπαιδευτικών αρχών στη συνεδρίαση της 5ης-7ης Μαρτίου 1980 ότι τα ομοσπονδιακά κρατίδια παρέχουν και δημιουργούν τις δυνατότητες για διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας πηγάζει από την Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο όρος που χρησιμοποιείται δεν είναι πάντα αυτός της ένταξης ή της ενσωμάτωσης αλλά ακόμα και αυτός της αφομοίωσης, ο οποίος παραπέμπει σε πλήρη αποδοχή της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας υποδοχής με ταυτόχρονη παραγκώνιση αυτών της χώρας προέλευσης.

Στην παραπάνω συνεδρίαση της ελληνογερμανικής επιτροπής εντοπίζεται και μια αντίφαση λόγων από την πλευρά των γερμανικών εκπαιδευτικών αρχών. Παρόλο που η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας είναι κατοχυρωμένο δικαίωμα των μεταναστών, σύμφωνα με την Οδηγία της 25ης Ιουλίου 1977, αλλά και της συγκεκριμένης αντιπροσωπείας, της επιφυλάσσεται το status μιας ξένης γλώσσας στο γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Στον ίδιο χρόνο και σε ερώτηση των Ε. Βερυβάκη, Στ. Τζουμάκα και Α. Κακλαμάνη

σχετικά με την εκπαίδευση στην περιοχή Αννόβερου, ο Υφυπουργός Β.Κοντογιαννόπουλος αναφέρει ότι οι ελληνικές εκπαιδευτικές αρχές έχουν ήδη αρχίσει διαπραγματεύσεις με αρμόδιους φορείς και παράγοντες του Υπουργείου Παιδείας της Κάτω Σαξονίας για την εφαρμογή δίγλωσσου μοντέλου εκπαίδευσης. Η επιλογή της συγκεκριμένης μορφής εκπαίδευσης δεν προκύπτει, από αυτό το κείμενο, ως αίτημα όλων των Ελλήνων, αλλά περισσότερο ως τοπικό ζήτημα που απασχολεί τους μετανάστες ενός κρατιδίου. Η εμφάνιση επιμέρους ζητημάτων που αναζητούν διαφορετική μεταχείριση και λύση, είναι αναμενόμενη εξαιτίας της διαφορετικής νομοθεσίας που ισχύει σε κάθε γερμανικό κρατίδιο. Ο διαφορετικός χειρισμός των εκπαιδευτικών θεμάτων και ο σχεδιασμός εκπαιδευτικής πολιτικής ανάλογης των συνθηκών που επικρατούν στο εκάστοτε κρατίδιο, παρέχει στους Ομοσπονδιακούς Υπουργούς και αρμόδιους εκπαιδευτικούς φορείς την ευελιξία να χειρίζονται την εκπαίδευση των αλλοδαπών με διαφορετικό τρόπο.

Συνεπώς, τα διαφορετικά δεδομένα που ισχύουν σε κάθε ομόσπονδο κράτος διαφοροποιούν τις ανάγκες και κατ' επέκταση και τα αιτήματα που ζητούν επίλυση. Ταυτόχρονα, όμως, δυσχεραίνουν και τις προσπάθειες των ελληνικών κυβερνήσεων να διεκδικήσουν ή να απαιτήσουν μια συνολική αντιμετώπιση του θέματος της εκπαίδευσης του ελληνικού πληθυσμού της Γερμανίας.

Ο ίδιος υφυπουργός, Β. Κοντογιαννόπουλος, σε άλλη συνεδρίαση παρουσιάζει ως άμεση επιδίωξη του Υπουργείου Παιδείας την εφαρμογή στη Γερμανία του δίγλωσσου μοντέλου εκπαίδευσης, το οποίο μάλιστα θα ενταχθεί στο πρωινό πρόγραμμα των γερμανικών σχολείων. Το δίγλωσσο μοντέλο προκύπτει ως πρόταση προερχόμενη από τις επιτροπές που έχουν συσταθεί με σκοπό τη μελέτη των εκπαιδευτικών ζητημάτων. Το προτεινόμενο μοντέλο παρουσιάζεται ως αυτό που δίδει τη δυνατότητα στα παιδιά για γενική μάθηση και μόρφωση και κυρίως *«προαγάγει την ελληνομάθειά τους κατά τις απαιτήσεις των αντίστοιχων ελληνικών αναλυτικών προγραμμάτων»* αποκτώντας ταυτόχρονα επαρκείς γνώσεις στη γερμανική. Ειδικότερα, αναφέρεται ότι σύμφωνα με το μοντέλο αυτό *«η ελληνογλώσση διδασκαλία μπαίνει μέσα στο ενιαίο και συντονισμένο πρωινό πρόγραμμα, σε όλη την κλίμακα του βασικού σχολείου (τάξεις 1ης έως 9ης) και θα απαλλαγούν τα παιδιά από τη φοίτηση σε δυο σχολεία. Το προτεινόμενο σχέδιο δίδει τη δυνατότητα να προκόψουν γενικά τα παιδιά σε γενική μάθηση, να προαγάγουν την ελληνομάθειά τους κατά τις απαιτήσεις των αντίστοιχων ελληνικών προγραμμάτων, αλλά και να αποκτήσουν επαρκή γερμανομάθεια...»* (Π.Β., Συνεδρίασις Κ', 17/11/78, 611).

Το σκεπτικό για την κατάρτιση ενός τέτοιου μοντέλου, το οποίο βασίζεται στη δίγλωσση διδασκαλία τεκμηριώνεται από τη Ν.Δ. ως το καταλληλότερο για τα παιδιά του εξωτερικού, ακριβώς επειδή τους παρέχει τη δυνατότητα να ενταχθούν, οποιαδήποτε στιγμή, είτε στο ελληνικό, είτε στο γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα. Τα επιχειρήματα αυτά, ουσιαστικά, αντλούνται από τις θέσεις που έχουν ήδη διατυπωθεί από τη Ν.Δ., τόσο για τη θεώρηση και αντιμετώπιση των Ελλήνων της Γερμανίας όχι ως μεταναστών, αλλά ως προσωρινά φιλοξενούμενων εργατών, κυρίως, όμως, από την προοπτική της παλιννόστησης των μετακινούμενων αυτών πληθυσμών, η οποία, εξάλλου, καλλιεργείται συστηματικά και από άλλους φορείς. Πίσω από τις διακηρύξεις αυτές και τις προτάσεις που υποστηρίζει η Ν.Δ. θα μπορού-

σε να διακρίνει κάποιος την επιστημονική συζήτηση και τον προβληματισμό αναφορικά με την εκπαίδευση των παιδιών τα οποία αναπτύσσονται σε μεταναστευτικό περιβάλλον. Την πρόταση για δίγλωσσο μοντέλο διδασκαλίας η Νέα Δημοκρατία την παρουσιάζει και στη συνεδρίαση της Ελληνογερμανικής Επιτροπής στις 2 και 3 Μαρτίου 1977 ως βασικό αίτημα προς τη γερμανική πλευρά. Πιο συγκεκριμένα προτείνεται 9ετής υποχρεωτική φοίτηση σε δίγλωσσο σχολείο, όπου αυτό είναι δυνατό, παράλληλα όμως με την παροχή μαθήματος μητρικής γλώσσας σε όλα τα τμήματα που φοιτούν Έλληνες μαθητές. Η γερμανική πλευρά αναφέρει ότι έχει ήδη ενεργήσει προς αυτή την κατεύθυνση προσφέροντας προγράμματα που βοηθούν στην ενσωμάτωση προς το γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα αλλά και στην επανένταξη στο ελληνικό, σε περίπτωση παλιννόστησης. Αναφέρει μάλιστα ότι η προσφορά των ωρών διδασκαλίας της γερμανικής εξαρτάται και από την θέληση των γονέων. Οι θέσεις και τα αιτήματα που εκφράζουν οι Έλληνες γονείς απουσιάζουν από την επιχειρηματολογία της ελληνικής αντιπροσωπείας, γεγονός που συνάδει με την ήδη διαπιστωθείσα άποψη ότι η Ν.Δ. δεν λαμβάνει υπόψη της τα αιτήματα των Ελλήνων γονέων (Π.Ε.Ε., 2-3/3/77, 3).

Αναλύοντας, μάλιστα, την υπάρχουσα κατάσταση σε κάθε κρατίδιο χωριστά διαφαίνεται μια θετική στάση προς την ασκούμενη γερμανική εκπαιδευτική πολιτική, η οποία κατά βάση δεν αντιτίθεται με τις ελληνικές επιδιώξεις, έτσι όπως εκφράζονται από τη Ν.Δ. Συγκεκριμένα, η ελληνική αντιπροσωπεία στη συνεδρίαση της Ελληνογερμανικής Επιτροπής της 2ας και 3ης Μαρτίου 1977, αναφέρει τα εξής: *«η ελληνική πλευρά, εκφράζει την ικανοποίησή της για την κατανόηση που συνάντησε από τις γερμανικές αρχές στις επαφές που πραγματοποιήθηκαν ως τώρα καθώς και για την αποδοχή των γενικών αρχών του δίγλωσσου συστήματος εκπαίδευσης. Παράλληλα, όμως, μεταφέρει και τη μεγάλη ανησυχία των Ελλήνων γονέων για την βραδύτητα με την οποία φαίνεται ότι πρόκειται να εφαρμοστεί...»* (Π.Ε.Ε., 2-3/3/77, 7).

Η περιορισμένη επιχειρηματολογία αφήνει μεν να διαφανεί η επιδίωξη μιας σφαιρικής, όχι απαραίτητα μονομερώς προσανατολισμένης προς το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, εκπαίδευσης, αδυνατεί, όμως, να πείσει για την ισχύ των επιχειρημάτων. Μια αναλυτικότερη και διεξοδικότερη ανάπτυξη των απόψεων που υιοθετεί, η οποία εμφανώς ελλείπει από τον κειμενικό λόγο της Ν.Δ. θα έπειθε και θα αποσαφήνιζε περισσότερο τις θέσεις και τα επιχειρήματα που υιοθετεί. Στις συζητήσεις των συνεδριάσεων της ελληνογερμανικής επιτροπής παιδείας αναφέρονται οι πρακτικές δυσκολίες που ενέχει η διπλή φοίτηση των μαθητών σε δύο σχολεία, χωρίς, απαραίτητα να τεκμηριώνεται η αναγκαιότητα του δίγλωσσου μοντέλου. Μάλιστα το επιχείρημα των ελληνικών φορέων και οργανώσεων και κυρίως των συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων, για απομόνωση και «γκετοποίηση» των μαθητών που φοιτούν σε δίγλωσσες τάξεις/σχολεία, η Ν.Δ. το αντιπαρέρχεται θεωρώντας ότι δεν υφίσταται, εφόσον οι Έλληνες μαθητές θα φοιτούν σε γερμανικά σχολεία και επιπλέον θα διδάσκονται από κοινού με τους Γερμανούς μαθητές.

Η έκφραση απόψεων χωρίς ιδιαίτερη επιχειρηματολογία που διακρίνει τις τοποθετήσεις της Ν.Δ. διαφαίνεται αδύναμη συγκρινόμενη με αυτές των υπολοίπων κομμάτων που δρουν στη Γερμανία και εκφράζουν λόγο για τα εκπαιδευτικά προβλήματα των Ελλήνων μεταναστών. Κατά την ερευνούμενη χρονική περίοδο και ενώ ασκεί κυβερνητικά καθήκο-

ντα, το κόμμα της Ν.Δ. και οι εκπρόσωποί του εκφράζουν μια μετριοπαθή στάση προς τους τιθέμενους από τους μετανάστες προβληματισμούς για εκπαιδευτικά ζητήματα. Παρατηρείται μια έντονη επανάληψη των ίδιων λόγων, σε επερωτήσεις που γίνονται στη Βουλή, ενώ ταυτόχρονα απουσιάζει οποιαδήποτε άλλη γραπτή έκφραση και κατάθεση των θέσεων και των απόψεων που υιοθετεί. Παρόλο που στην εκπαιδευτική πράξη, τα δίγλωσσα μοντέλα εφαρμόζονται από την γερμανική εκπαιδευτική πολιτική, ως θεσμοθετημένη μορφή εκπαίδευσης, δεν υποστηρίζονται από τους Έλληνες γονείς, θεωρώντας ότι με τον τρόπο αυτό παραμελείται η ελληνική γλώσσα και ο πολιτισμός. Η Ν.Δ., όπως έχει ήδη δειχθεί, δεν ελέγχει ούτε ασκεί έντονη επιρροή στους συλλόγους και στις οργανώσεις των Ελλήνων της Γερμανίας. Η διάσταση αυτή των απόψεων ανάμεσα στο κυβερνών στην Ελλάδα κόμμα και στις απόψεις των Ελλήνων γονέων, ερμηνεύεται από την έλλειψη επαφής και ελέγχου μεταξύ τους και είναι συνέπεια της μειωμένης πολιτικής απήχησης / επαφής με τις κοινωνικές μάζες και της αδυναμίας της να οργανώσει τη βάση της και να προσεγγίζει τους πολίτες, ιδιαίτερα εκτός των πλαισίων του εθνικού κράτους.

Η αδράνεια που παρουσιάζει η Ν.Δ. αυτή την περίοδο ερμηνεύεται αφενός -όπως ήδη έχει δειχθεί- από την ελλιπή διασύνδεσή της με τις κοινωνικές δομές και βάσεις, των οποίων τα αιτήματα και τις επιδιώξεις υιοθετεί, προάγει και προασπίζει ένα κόμμα και αφετέρου από την αδράνεια και παθητικότητα στην οποία επέρχονται τα κόμματα που ασκούν εξουσία (Σπουρδαλάκης, 1990, 90). Εξάλλου, ένα φιλελεύθερο κόμμα, άρα και η Ν.Δ., η οποία ενέχει χαρακτηριστικά φιλελεύθερου κόμματος, είναι ο πολιτικός χώρος με τις μικρότερες σταθερές οργανικές διασυνδέσεις με την κοινωνία. Ουσιαστικά, δεν διαθέτει σχεδόν καθόλου παραρτηματικές οργανώσεις, ούτε προσκείμενα εργατικά συνδικάτα ή άλλες επηρεαζόμενες μορφές συλλογικής έκφρασης, και δεν είναι ο εκφραστής συμφερόντων συγκεκριμένων ομάδων (Διαμαντόπουλος, 1991, 49).

Ταυτόχρονα, οι θέσεις της Ν.Δ. παραπέμπουν σε μια προσανατολισμένη και θετικά προσκείμενη προς τη γερμανική εκπαιδευτική πολιτική στάση, και ερμηνεύονται ως αποτέλεσμα του ευρωπαϊκού προσανατολισμού της προς τις ιδέες και τις απόψεις μιας ευρωπαϊκής συνύπαρξης και συνεργασίας. Η ίδια αρνείται την κατηγορία που της προσάπτει η αντιπολίτευση ότι ακολουθεί τη γερμανική πολιτική χωρίς αντιρροήσεις και παραθέτει το επιχείρημα ότι είναι η μοναδική χώρα που αριθμεί μεγάλο αριθμό μεταναστών στη Γερμανία, και αντιστέκεται σθεναρά στην αφομοιωτική γερμανική πολιτική.

Σημαντική παράμετρος της στάσης που υιοθετεί η Ν.Δ., η οποία δεν εδράζεται σε συμμαγή ιδεολογικο-πολιτικά επιχειρήματα, αλλά μάλλον υποδηλώνει μια μετριοπαθή και εναρμονισμένη στις γερμανικές επιδιώξεις στάση, προκύπτει από συζήτηση στην Βουλή με γενικό θέμα την εκπαίδευση των Ελληνόπουλων στο εξωτερικό. Στην τοποθέτηση του Υφυπουργού Παιδείας Β. Κοντογιαννόπουλου εντοπίζεται η έλλειψη επιχειρημάτων σχετικά με την εφαρμογή δίγλωσσου προγράμματος. Όπως ήδη διατυπώθηκε, από την Ν.Δ. απουσιάζει εμφανώς η επιχειρηματολογία, η οποία θα στήριζε τις εκάστοτε αποφάσεις που λαμβάνει. Στη συγκεκριμένη, όμως, κοινοβουλευτική συζήτηση απουσιάζει η επιστημονική τεκμηρίωση και περισσότερο δηλώνεται μια τάση προσαρμογής προς τις γερμανικές εκπαιδευτικές διατάξεις. Ερωτώμενος ο Υφυπουργός για το σκεπτικό εφαρμογής δίγλωσσου

προγράμματος απαντάει με ασάφεια ότι: «το προσφέρουμε ως μια εναλλακτική λύση για τους γονείς, οι οποίοι έχουν αυτοί την ευθύνη της επιλογής της μιας ή της άλλης μορφής εκπαίδευσης» (Π.Β., 20/10/80, 426).

Η τεκμηρίωση για την αδράνεια που επιδεικνύει η Ν.Δ. αναφορικά με τα θέματα της εκπαίδευσης, προκύπτει επίσης από τις ελληνογερμανικές συνομιλίες στα πλαίσια της ελληνογερμανικής επιτροπής. Στη συνεδρίαση της 2ας-3ης Μαρτίου 1977, η ελληνική αντιπροσωπεία, απαρτιζόμενη από τον Υπουργό Παιδείας Γ. Ράλλη και στελέχη του υπουργείου Παιδείας, εκφράζει τη γενικότερη ευχαρίστησή της προς την γερμανική πλευρά για την ακολουθούμενη εκπαιδευτική πολιτική. Οι Έλληνες εκπρόσωποι εκφράζουν ικανοποίηση για τα μοντέλα διγλωσσης διδασκαλίας που λειτουργούν στη Βαυαρία. Ωστόσο, όπως, έχει ήδη δειχθεί σε αντίστοιχο κεφάλαιο, οι θέσεις του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων Μονάχου και Βαυαρίας διαφέρουν ριζικά από την άποψη που εκφράζει στη συγκεκριμένη συζήτηση η Ν.Δ. Ο σύλλογος της Βαυαρίας επιδιώκει τη δημιουργία ελληνικών σχολείων και αντιτίθεται στην ιδέα της ενσωμάτωσης. Η διάσταση αυτή των απόψεων που εκφράζονται από τους Έλληνες γονείς και από το κυβερνών κόμμα της Ν.Δ., φανερώνει τη διάσταση θέσεων μεταξύ κόμματος και λαϊκής βάσης, έστω κι αν αυτή προέρχεται από εξωελλαδικό χώρο.

Βέβαια σε μια επόμενη συνεδρίαση της Μικτής Ελληνογερμανικής Επιτροπής γίνεται αναφορά, από τους εκπροσώπους του ελληνικού υπουργείου Παιδείας, στις απόψεις των Ελλήνων γονέων. Η ελληνική πλευρά αναφέρει ότι υπάρχει μια μικρή ομάδα Ελλήνων γονέων που επιθυμεί την ενσωμάτωση, οι οποίοι σχεδιάζουν μια μόνιμη παραμονή στη Γερμανία. Η συντριπτική, όμως, πλειοψηφία εκφράζει την άποψη δημιουργίας εναλλακτικής λύσης απέναντι σ' αυτήν της ενσωμάτωσης που επιχειρείται από το γερμανικό κράτος (Π.Ε.Ε., 2-3/3/80, 8). Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι η άποψη που εκφράζεται στη συγκεκριμένη συνεδρίαση από τα στελέχη του Υπουργείου Παιδείας, κατά συνέπεια από την κυβέρνηση, η οποία ελέγχει τα θεσμικά της όργανα, είναι αυτή της ίδρυσης ιδιωτικών ελληνικών σχολείων που να προσφέρουν ικανοποιητική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Η Ν.Δ., κατά βάση, προεσβύει την ίδρυση ενός διγλωσσού σχολείου, το οποίο θα παρέχει δυνατότητα ένταξης είτε στο γερμανικό, είτε στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η εκφρασμένη, όμως, στη συγκεκριμένη συνεδρίαση άποψη αφήνει να διαφανεί μια αδιαμφισβήτητη επιρροή από το γενικότερο αίτημα των Ελλήνων γονέων, οι οποίοι επιθυμούν αμιγώς ελληνόγλωσση εκπαίδευση για τα παιδιά τους – έτσι τουλάχιστον μεταφράζεται το αίτημα για εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Το αίτημα των γονέων θα ικανοποιηθεί μερικά χρόνια αργότερα το ΠΑ.ΣΟ.Κ. αναλαμβάνοντας την εξουσία.

Στην πορεία εντοπίζεται μια στροφή από τα δίγλωσσα σχολεία προς τις δίγλωσσες και τις αναπληρωματικές τάξεις. Συγκεκριμένα στη συνεδρίαση της 9ης-12ης/6/81 αναφέρονται τα εξής: «θα πρέπει να αναπτυχθούν δίγλωσσες τάξεις ή να καταστεί δυνατή η ίδρυση αναπληρωματικών τάξεων. Αυτά αποτελούν τις εναλλακτικές δυνατότητες για μια μορφή διδασκαλίας που ανταποκρίνεται στη βούληση των γονέων» (Π.Ε.Ε., 9-12/6/81, 7).

Σταδιακά, και όσο η κυβέρνηση της Ν.Δ. οδεύει προς το τέλος της θητείας της, διαφαίνεται μια υποψία επηρεασμού των θέσεων και των απόψεων της από τα συλλογικά όργανα και οι φορείς των Ελλήνων μεταναστών. Στη συνεδρίαση της ελληνογερμανικής επιτροπής

της 9ης-11ης/6/81 και στη σχετική αλληλογραφία που συνοδεύει την συνεδρίαση, τα κυβερνητικά στελέχη αναφέρονται στην ύπαρξη πολλών χιλιάδων Ελλήνων εργατών στη Δ. Γερμανία, των οποίων η άποψη και η θέση για την μορφή της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στις συνομιλίες με τις γερμανικές αρχές. Τονίζεται ιδιαίτερα και επαναλαμβάνεται ότι η άποψη των γονέων πρέπει να έχει βαρύνουσα σημασία στη χάραξη της πολιτικής, ώστε να είναι σε θέση οι ίδιοι να επιλέγουν τη μορφή εκπαίδευσης που επιθυμούν για τα παιδιά τους. Ο εκδημοκρατισμός που διαφαίνεται στην πρακτική χειρισμού εκπαιδευτικών θεμάτων από τα στελέχη του Υπουργείου Παιδείας πηγάζει από την πιθανή επιρροή των αιτημάτων που εκφράζουν οι Έλληνες γονείς μέσω των συλλογικών τους οργάνων, τα οποία ωστόσο επηρεασμένα κυρίως από το ανερχόμενο ΠΑ.ΣΟ.Κ. αναπτύσσουν έντονες και συστηματικές πρωτοβουλίες και ασκούν σοβαρές πιέσεις προς κάθε κατεύθυνση. Ενώ, δηλαδή, η Ν.Δ. δεν έχει οργανωμένη βάση στην Γερμανία, ώστε να γίνει δέκτης των αιτημάτων και των επιδιώξεων της κοινωνικής μάζας, εντούτοις αντιλαμβάνεται σταδιακά τη σημασία των αιτημάτων και αναδιαμορφώνει αντίστοιχα τις θέσεις της. Η ευελιξία θέσεων παρέχει στη Ν.Δ. τη δυνατότητα υιοθέτησης μετριοπαθούς στάσης απέναντι σε καίρια ζητήματα τόσο απέναντι στους Έλληνες μετανάστες, όσο και στις γερμανικές εκπαιδευτικές αρχές. Με τον τρόπο αυτό πετυχαίνεται η πρόσληψη μηνυμάτων/αιτημάτων από τους συλλογικούς φορείς, τα οποία μετουσιώνονται σε εκπαιδευτικοπολιτικές θέσεις, και κατ' επέκταση πολιτικές πρακτικές.

Θέμα που απασχολεί τους ελληνικούς φορείς και συλλόγους στη Γερμανία είναι αυτό της αναγνώρισης των τίτλων των ελληνικών σχολείων ως ισότιμων αυτών των γερμανικών σχολείων. Η γερμανική πλευρά δεν αναγνωρίζει τους τίτλους από τα ελληνικά σχολεία με αποτέλεσμα να εμποδίζεται η οριζόντια σχολική μετακίνηση των μαθητών. Το αίτημα τίθεται συχνά από τους γονείς και συζητείται και στη Βουλή σε ερωτήσεις ή επερωτήσεις βουλευτών. Εξάλλου, η ελληνογερμανική μορφωτική σύμβαση της 17ης Μαΐου 1956 αναφέρει τα εξής: «*τα συμβαλλόμενα μέρη θα εξετάσουν εν τω πλαισίου της κείμενης νομοθεσίας και των οργανισμών των ιδρυμάτων κατά πόσο και υπό ποιους όρους δύνανται να αναγνωρισθούν δι' ακαδημαϊκούς σκοπούς και, εις ορισμένες περιπτώσεις, δι' επαγγελματικούς τοιούτους ακαδημαϊκοί τίτλοι, διπλώματα, απολυτήρια και ενδεικτικά της μιας χώρας ως ισότιμα προς τους αντιστοίχους ακαδημαϊκούς τίτλους, διπλώματα, απολυτήρια και ενδεικτικά της ετέρας χώρας*» (Μορφωτική Σύμβασις, 17/5/1956, 676).

Οι τίτλοι σπουδών και τα απολυτήρια από μορφές ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης που ισχύουν στο εξωτερικό αναγνωρίζονται ως ισότιμα με τα ελληνικά παρέχοντας έτσι τη δυνατότητα μετακίνησης από σχολεία του εξωτερικού σε σχολεία της Ελλάδας. Το Π.Δ. 155/78 ρυθμίζει όλα τα ζητήματα σχετικά με την εγγραφή μαθητών σε ελληνικά σχολεία, τα οποία είναι αναγνωρισμένα από το ελληνικό κράτος.

6.2 Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση (Τ.Ε.Ε.)

Εκτός από τις μορφές υποχρεωτικής εκπαίδευσης, ως μείζον αίτημα που απασχολεί τους ελληνικούς φορείς στη Γερμανία, συχνές είναι οι αναφορές, κυρίως από τους Συλλόγους Γονέων και Κηδεμόνων, για την επαγγελματική εκπαίδευση των Ελλήνων μαθητών.

Το ζήτημα προκύπτει από τους Έλληνες γονείς ως ανησυχία για το επαγγελματικό μέλλον των παιδιών τους, τα οποία αποτυγχάνουν στη φοίτησή τους στο γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα. Ο Υφυπουργός Β.Κοντογιαννόπουλος σε τοποθέτησή του στη Βουλή, στις 21/4/1978 σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση των Ελλήνων στη Γερμανία, αναφέρει ότι το θέμα απασχολεί το Υπουργείο Παιδείας και έχει μεριμνήσει ώστε οι εκπαιδευτικές αρχές στη Βόννη «έχουν αναλάβει προσπάθεια απογραφής του ανειδίκευτου δυναμικού μας στη Δυτική Γερμανία από ηλικίας 16-25 ετών, με στόχο την μελέτη και σε συνεργασία με τις γερμανικές αρχές, την εξεύρεση λύσεως για την επαγγελματική τους κατάρτιση» (Π.Β., 10/7/79, 4270). Την ίδια απάντηση δίδει και ένα μήνα αργότερα στις 26 Μαΐου 1978 σχετικά με την εκπαίδευση των ελληνοπαίδων Δ. Γερμανίας.

Επίσης, στη Συνεδρίαση στις 17 Νοεμβρίου 1978, ο ίδιος Υφυπουργός δηλώνει ότι έχουν ήδη διεξαχθεί έρευνες στη Γερμανία σχετικά με την επαγγελματική κατάσταση των Ελλήνων και την απαίτηση για επαγγελματική εξειδίκευση. Άμεση επιδίωξη της κυβέρνησης είναι, σύμφωνα με τον Υφυπουργό, η συνεργασία με τις γερμανικές αρχές προκειμένου να επιτευχθεί η επαγγελματική εκπαίδευση και των Ελληνοπαίδων μέσω της οργάνωσης ειδικών προγραμμάτων. Η τοποθέτηση, από πλευράς πολιτικής ηγεσίας στο ζήτημα της επαγγελματικής εκπαίδευσης, αποδεικνύει ότι αποτελεί φλέγον θέμα για τους μετανάστες, το οποίο, μάλιστα, επαναλαμβάνεται με μεγάλη συχνότητα από τους ελληνικούς φορείς στη Γερμανία. Η τοποθέτηση της Ν.Δ. θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως γενικόλογη και ασαφής, χωρίς συγκεκριμένες προτάσεις προς εφαρμογή. Η αναφορά που γίνεται στο θέμα και η επανάληψη του ίδιου κειμένου σε διαφορετικές κοινοβουλευτικές συνεδριάσεις παραπέμπει περισσότερο σε μια εκ του προχείρου αντιμετώπιση του ζητήματος. Οι αναφερόμενες έρευνες που διεξήχθησαν στη Γερμανία, απουσιάζουν από οποιοδήποτε δημόσιο έγγραφο. Το ίδιο, όμως, συμβαίνει και με τις πρωτοβουλίες και τις αποφάσεις τις οποίες δεσμεύεται ότι θα υλοποιήσει.

Περισσότερο διαφαίνεται μια προσπάθεια μετατόπισης του ζητήματος της τεχνικοεπαγγελματικής εκπαίδευσης προς τις γερμανικές εκπαιδευτικές αρχές, κυρίως με την οργάνωση προγραμμάτων συμπλήρωσης της βασικής εκπαίδευσης για τους νέους που δεν την έχουν ολοκληρώσει, προκειμένου να καλλιεργηθούν οι δυνατότητες και οι επιθυμίες τους (Π.Β., 17/11/99, 611).

Η ιστορική επισκόπηση και εξέταση του ζητήματος της τεχνικοεπαγγελματικής εκπαίδευσης αφήνει να διαφανεί μια συζήτηση σε επίπεδο διεκδίκησης από πλευράς συλλόγων, ομάδων, φορέων και μια «υποσχεσιολογία» από πλευράς κυβερνώντος κόμματος. Το φαινόμενο δεν είναι χαρακτηριστικό μόνο για το κόμμα της Ν.Δ., αλλά εμφανίζεται και κατά την περίοδο διακυβέρνησης από το ΠΑ.ΣΟ.Κ. Γενικά φαίνεται να ισχύει αυτό που υποστηρίζει ο Σπουδαλάκης (1990, 109) ότι δηλαδή τα κόμματα είναι μεν εκφραστές της κοινής γνώμης, των αιτημάτων και των διεκδικήσεών της, αλλά ταυτόχρονα με την άσκηση εξουσίας μεταλλάσσονται σε φορείς κρατικής και γενικότερα πολιτικής εξουσίας. Κατ' αυτό τον τρόπο αντιμετωπίζονται τα σχετικά με την τεχνικοεπαγγελματική εκπαίδευση ζητήματα, χωρίς ιδιαίτερο προγραμματισμό και μέριμνα.

Ενδεικτική είναι η απάντηση του Υφυπουργού Β. Κοντογιαννόπουλου σε ερώτηση των βουλευτών Ι. Κουτσοχέρα, Ι. Δαβιδόπουλου, Κ. Παπαδημητρίου, Η. Κατριβάνου, Σ. Μιχε-

λογιάννη και Ε. Βερυβάκη «*σχετικώς με την επαγγελματική εκπαίδευση Ελληνοπαίδων στη Δυτική Γερμανία*». Η ακριβής παράθεση της απάντησης παρέχει τη δυνατότητα για εντοπισμό και ανάλυση των προθέσεων του Υπουργείου σχετικά με τη ρύθμιση του ζητήματος της τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης των παιδιών των Ελλήνων μεταναστών, που διατυπώνεται ως αίτημα από τους γονείς και τα συλλογικά τους όργανα, αλλά κυρίως της γενικόλογης τοποθέτησής του σε ένα ζήτημα που απασχολεί έντονα τους μετανάστες. Ο υφυπουργός αναφέρει ότι το πρόβλημα της επαγγελματικής εκπαίδευσης απασχολεί το Υπουργείο και για το λόγο αυτό «*ήδη σε πρώτο στάδιο οι εκπαιδευτικές μας αρχές στη Βόννη έχουν αναλάβει την προσπάθεια απογραφής του ανειδίκευτου δυναμικού μας στη Δυτική Γερμανία από ηλικίας 16-25 ετών, με στόχο τη μελέτη και σε συνεργασία με τις γερμανικές αρχές, την εξεύρεση λύσεως για την επαγγελματική τους κατάρτιση*» (Π.Β., 21/4/78, 4270).

Η σύσταση ομάδων ειδικών που θα μελετήσουν το συγκεκριμένο θέμα είναι άμεσος σκοπός της κυβέρνησης της Ν.Δ., η οποία μάλιστα καλεί να συμμετέχει και εκπρόσωπος του συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων Μονάχου και περιχώρων. Οι ομάδες αυτές, σύμφωνα με τον υφυπουργό, θα επιζητήσουν τη συνεργασία των γερμανικών αρχών και υπηρεσιών προκειμένου να υποβάλλουν σχετικές μελέτες στο ελληνικό υπουργείο Παιδείας για λύση του προβλήματος.

Τακτική της Ν.Δ. καθόλη την διάρκεια διακυβέρνησης (1974-'81) τουλάχιστον για τα εκπαιδευτικά ζητήματα είναι η σύσταση ειδικών επιτροπών για τη μελέτη και προώθηση λύσεων ενός προβλήματος. Αυτή η τακτική παρέχει τη δυνατότητα στη κυβέρνηση να κωλυσιεργεί, αναμένοντας πορίσματα, να προωθεί λύσεις ως επιστημονικά ενδεδειγμένες και να απωθεί τις οποιοσδήποτε ευθύνες της από τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων.

Η ακριβής επανάληψη της απάντησης στις 26/5/78 (περίπου ένα μήνα αργότερα) από τον ίδιο Υφυπουργό σε ερώτηση του Κ. Μπαντουβά γενικότερα για την εκπαίδευση των Ελλήνων του εξωτερικού, δηλώνει βέβαια μια σταθερότητα στις θέσεις του κόμματος, αλλά δηλώνει ταυτόχρονα και μια «στασιμότητα» των ενεργειών, οι οποίες έχουν ήδη εξαγγελθεί και των οποίων τα αποτελέσματα αναμένονται προκειμένου να σχεδιαστεί η ακολουθούμενη εκπαιδευτική πολιτική. Εξάλλου στην ίδια απάντηση επαναλαμβάνονται, για μία ακόμα φορά, οι ισχύουσες στη Γερμανία μορφές ελληνόγλωσσας εκπαίδευσης, με το ίδιο κείμενο, που έχει ήδη κατατεθεί και σε άλλη συνεδρίαση της Βουλής.

Το θέμα επαναλαμβάνεται και στις ελληνογερμανικές συνομιλίες χωρίς να αντιμετωπίζεται σε μια βάση σχεδιασμού και υλοποίησης συγκεκριμένων στόχων και σκοπών. Από τη γερμανική πλευρά αναφέρεται στη συνεδρίαση της 2-3/3/80 (Π.Ε.Ε., 2-3/3/80, 9) ότι το ζήτημα απασχολεί και τις γερμανικές εκπαιδευτικές αρχές, οι οποίες καλούν τους Έλληνες μαθητές να ανταποκριθούν στην υποχρεωτική επαγγελματική φοίτηση που ισχύει στα γερμανικά κρατίδια.

6.3. Στελέχωση της εκπαίδευσης - Εκπαιδευτικό προσωπικό

Το εκπαιδευτικό προσωπικό που στελεχώνει την ελληνική εκπαίδευση στη Γερμανία αποτελείται από Έλληνες εκπαιδευτικούς αποσπασμένους από την Ελλάδα, οι οποίοι υπάγονται στις ελληνικές εκπαιδευτικές αρχές που λειτουργούν στη Γερμανία, αλλά και ντόπιους εκπαι-

δευτικούς. Για παράδειγμα, για την εκπαίδευση των παιδιών των Ελλήνων μεταναστών της Γερμανίας αποσπάσθηκαν το 1975, σύμφωνα με το Ν.Δ. 965/1970, αρθρ 3, παρ. 2, 732 δάσκαλοι και 38 νηπιαγωγοί, γνώστες της γερμανικής γλώσσας προκειμένου να διδάξουν στις ελληνικές τάξεις. Οι αποσπασθέντες εκπαιδευτικοί υπηρετούν στα ελληνικά σχολεία για τρία χρόνια, σταδιακά, όμως, η νομοθεσία τροποποιείται στα πέντε χρόνια, σύμφωνα και με τις υποδείξεις των γερμανικών εκπαιδευτικών αρχών. Η τροποποίηση αυτή υποστηρίζεται και από την αρμόδια συσταθείσα επιτροπή, η οποία μελετά τα προβλήματα της ελληνικής εκπαίδευσης στη Γερμανία, αλλά επιβάλλεται και από το γεγονός της ύπαρξης πολλών Ελλήνων φοιτητών στα γερμανικά Πανεπιστήμια, οι οποίοι υπηρετούν, ταυτόχρονα, και ως εκπαιδευτικοί.

Γενικότερα, τα ζητήματα τοποθέτησης εκπαιδευτικών σε σχολεία του εξωτερικού ρυθμίζονται από το Π.Δ. 384/80, στο οποίο αναφέρεται ότι ο διορισμός διεξάγεται από τον Υπουργό Παιδείας μετά από αίτηση και υποβολή δικαιολογητικών όλων των ενδιαφερομένων προς τις προξενικές αρχές και υπηρεσίες της χώρας στην οποία επιθυμούν να διοριστούν.

Ο Υφυπουργός Β. Κοντογιαννόπουλος υποστηρίζει ότι οι εκπαιδευτικοί που αποστέλλονται επιλέγονται, σύμφωνα με συγκεκριμένα κριτήρια, ως καταλληλότεροι να επιτελέσουν το σκοπό της εκπαίδευσης των Ελλήνων στο εξωτερικό, «*οι καταλληλότεροι δια την εκπλήρωσιν της λεπτής και υψηλής αποστολής των*» (Π.Β., ΝΒ', 1977, 2184). Η γνώση της γερμανικής γλώσσας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου να αποσπασθούν οι εκπαιδευτικοί, για το λόγο ότι «*συντελεί εις την αποδοτικότεραν λειτουργίαν*» των ελληνικών τάξεων. Μάλιστα στη 3η συνεδρίαση της Μικτής Ελληνογερμανικής Επιτροπής στις 5-7 Μαρτίου 1980, οι συμμετέχοντες από την ελληνική πλευρά εκπαιδευτικοί αξιωματούχοι εκφράζουν το αίτημα οι προς απόσπαση στη Γερμανία εκπαιδευτικοί να διδάσκονται τη γερμανική γλώσσα σε παραρτήματα του Ινστιτούτου Goethe στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη, αλλά και στη Γερμανία για τουλάχιστον δύο μήνες (Π.Ε.Ε., 2-3/3/80,6). Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η πληρέστερη προετοιμασία για το γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα αλλά και γλωσσική κατάρτιση των εκπαιδευτικών που πρόκειται να διδάξουν τα ελληνόπουλα στο εξωτερικό.

Σε επόμενη συνεδρίαση η ελληνική αντιπροσωπεία επιμένει στο ζήτημα της διδασκαλίας της γερμανικής γλώσσας στους Έλληνες εκπαιδευτικούς που θα εργαστούν στη Γερμανία. Προτείνει, μάλιστα, να δίνονται υποτροφίες ώστε να ενισχυθούν τα εντατικά τμήματα κατά τις θερινές διακοπές για τους εκπαιδευτικούς που αποσπώνται για πρώτη φορά (Π.Ε.Ε., 9-12/6/81, 7).

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, που επιλέγονται να μετακινηθούν και να εργασθούν στα ελληνικά σχολεία της Γερμανίας, προκύπτει ως αίτημα των Ελλήνων γονέων και των συλλόγων τους, προφανώς γνωρίζοντας τις ιδιαίτερες συνθήκες μάθησης και διδασκαλίας (πρβλ αντίστοιχα κεφάλαια). Η τοποθέτηση / πρόταση στη Βουλή του υφυπουργού Κοντογιαννόπουλου για οργάνωση «*ειδικού εντατικού, ετήσιας διάρκειας, σεμιναρίου στην Αθήνα και Θεσσαλονίκη, για εκμάθηση της γερμανικής και για σχετική με το έργο των εκπαιδευτικών αυτών παιδαγωγική ενημέρωση*» είναι δηλωτική του ενδιαφέροντος που επεδείκνυε η κυβέρνηση της Ν.Δ. για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών (Π.Β., Συνεδρίασις Κ', 17/11/78, 611).

Σύμφωνα με τον Υπουργό, η μετεκπαίδευση και επιμόρφωση των αποσπασμένων εκπαιδευτικών γίνεται και με φροντίδα του ελληνικού κράτους, όπως επίσης και η αποστολή

διδασκικών βιβλίων και εποπτικών μέσων (Π.Β., 10/7/79). Σε σχετική απάντηση που δίδει ο Υφυπουργός Καραπιέρης το 1976, αναφέρει ότι το Υπουργείο υποβάλλει σε ταχύρρυθμη μετεκπαίδευση τους αποσπασμένους εκπαιδευτικούς πριν ακόμα αποσταλούν στο εξωτερικό, αλλά και κατά τη διάρκεια της παραμονής τους, παρακολουθώντας σεμινάρια εκπονούμενα από τις χώρες υποδοχής (Π.Β., 7/6/76, 5502). Η έλλειψη παράθεσης στοιχείων καταδεικνύει ότι η τοποθέτηση του Υφυπουργού, προφανώς δεν προκύπτει από πραγματικά δεδομένα, αλλά περισσότερο αναφέρεται σε μια κατάσταση την οποία επιθυμεί η κυβέρνηση να πραγματοποιήσει. Κυρίως μετατοπίζεται η ευθύνη επιμόρφωσης προς το γερμανικό κράτος και αφού αποσπασθούν οι εκπαιδευτικοί, με την αιτιολόγηση ότι με τον τρόπο αυτό συμμετέχει και η φιλοξενούσα χώρα. Όπως αναφέρει ο Υπουργός Παιδείας Π. Ζέπος (Π.Β., ΜΖ', 16/12/75, 1582), η μετεκπαίδευση των Ελλήνων εκπαιδευτικών σε γερμανικά Πανεπιστήμια και Παιδαγωγικά ιδρύματα επεκτείνεται και μάλιστα έχει διάρκεια δύο χρόνων. Η μετεκπαίδευση αυτή ενέχει διπλό όφελος: *για τους φιλοπρόόδους εκπαιδευτικούς περισσότερα προσόντα και για το κράτος εξασφαλίζοντας αξιόλογα στελέχη χωρίς οικονομική επιβάρυνση*. Η ιδιαίτερη σημασία που δίδεται στην μετεκπαίδευση των αποσπασμένων εκπαιδευτικών έγκειται στην αποτελεσματικότητα του έργου τους και στην προσφορά τους στους ελληνόπαιδες (Π.Ε.Ε., 9-12/6/81, 8).

Η μετεκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε γερμανικά εκπαιδευτικά ιδρύματα και πανεπιστήμια ενθαρρύνεται κυρίως γιατί εξοπλίζει με περισσότερα εφόδια και μάλιστα χωρίς οικονομική επιβάρυνση του ελληνικού κράτους (Π.Β., Σύνοδος Β' Συνεδρίαση ΜΖ', 16/12/75, 1582). Η τοποθέτηση του Υπουργού Παιδείας, Π. Ζέπου, κινείται στα πλαίσια της διαπίστωσης ότι η μετεκπαίδευση Ελλήνων εκπαιδευτικών από γερμανικές εκπαιδευτικές αρχές αποτελεί θετική προϋπόθεση προκειμένου να αντεπεξέλθουν στα καθήκοντά τους. Η αντιμετώπιση της ανάγκης για συμπληρωματική και εξειδικευμένη επιμόρφωση πάνω στις ιδιαίτερες ανάγκες και απαιτήσεις του διδασκαλικού έργου όταν αυτό υλοποιείται σε μεταναστευτικό περιβάλλον, δεν διαφαίνεται να είναι στις άμεσες επιδιώξεις της ελληνικής κυβέρνησης. Ουσιαστικά ενθαρρύνει την προσπάθεια για μάθηση των «φιλοπρόόδων διδασκάλων» τονίζοντας ότι είναι προς ωφέλεια και του «κράτους».

Η αντιμετώπιση του ζητήματος της μετεκπαίδευσης Ελλήνων εκπαιδευτικών από γερμανικά εκπαιδευτικά ιδρύματα απασχολεί και τον Υφυπουργό Παιδείας, Β. Κοντογιαννόπουλο, ο οποίος σε απάντησή του στη Βουλή, αναφέρει ότι ήδη μετεκπαιδεύονται 250 δάσκαλοι στα Πανεπιστήμια του Esslingen και Dortmund, ενώ γίνεται προσπάθεια να επεκταθεί η επιμόρφωση σε ολόκληρη την Γερμανία (Π.Β., 26/5/78, 4277). Η στάση της ελληνικής κυβέρνησης σχετικά με το ζήτημα επιμόρφωσης και μετεκπαίδευσης αποσπασμένων εκπαιδευτικών είναι δυνατό να χαρακτηριστεί ως αντιφατική και διφορούμενη. Αρχικά, εντοπίζεται η ανάγκη για επιπλέον διδασκαλία των δασκάλων που καλούνται να διδάξουν στο εξωτερικό, λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών διδασκαλίας και μάθησης κάτω τις οποίες θα διδάξουν. Οι γνώσεις σχετικά με την διπολιτισμική/διγλωσσική κοινωνικοποίηση που έχουν δεχθεί τα παιδιά των μεταναστών θεωρούνται ως απαραίτητες προϋποθέσεις. Ο εντοπισμός αυτών των αναγκών δεν ενεργοποιεί μηχανισμούς άμεσης αντιμετώπισης του προβλήματος, πριν ακόμα οι εκπαιδευτικοί αποσπασθούν, ώστε να διασφαλιστούν τα

απαιτούμενα προσόντα, αλλά αντίθετα παραμελείται και παραγκωνίζεται. Το γεγονός ότι επαφίεται στη διάθεση που θα εκδηλώσουν οι αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί και στα «φιλοπρόοδα αισθήματά τους», από τη μια, και από την άλλη στην «ευαισθησία» των γερμανικών εκπαιδευτικών αρχών να επιμορφώσουν τους αλλοδαπούς εκπαιδευτικούς, είναι δηλωτικό της έλλειψης σχεδιασμού και προγράμματος μιας εκπαιδευτικής πολιτικής που θα καλύψει τις ανάγκες εκπαίδευσης των Ελλήνων στη Γερμανία.

Εκτός από την αποστολή εκπαιδευτικών, οι οποίοι θα διδάσκουν στα σχολεία της Γερμανίας, εξίσου σημαντική είναι η στελέχωση της εκπαίδευσης με διοικητικό προσωπικό, με αντικείμενο το συντονισμό και την επίλυση ζητημάτων που προκύπτουν. Ιδιαίτερο ρόλο αποδίδει σε αυτή την στελέχωση η κυβέρνηση της Ν.Δ., και για το λόγο αυτό σε συνεδρίαση της Βουλής, εκφράζει δια στόματος του Υφυπουργού Καραπιπέρη την ανάγκη να παρακολουθείται και να συντονίζεται η σχεδιαζόμενη και ακολουθούμενη εκπαιδευτική πολιτική από αρμόδια άτομα και φορείς του Υπουργείου Παιδείας. Στην ίδια συνεδρίαση της 7ης/6/1976, παρουσιάζεται η πρόταση για την οργάνωση της εκπαίδευσης στο εξωτερικό. Γίνεται μάλιστα ιδιαίτερη αναφορά στη τοποθέτηση ενός συμβούλου εκπαίδευσης, ως αρμοδίου στην σύνταξη αναλυτικών και ωρολόγιων προγραμμάτων, διδακτικών βιβλίων, μεθόδων και οργανώσεως σχολείων. Το γεγονός είναι άμεσα σχετιζόμενο με το γενικότερο αίτημα που εκφράζεται από διάφορους φορείς της ελληνικής ομογένειας, για αλλαγή στελεχών και τοποθέτηση νέων στις διοικητικές θέσεις του εξωτερικού. Το αίτημα προβάλλεται επιτακτικά από συλλόγους και οργανώσεις που αυτοχαρακτηρίζονται ως «δημοκρατικές» και «προοδευτικές». Ουσιαστικά, όμως, είναι κατάλοιπο της εφτάχρονης δικτατορίας στην Ελλάδα, η οποία στην προσπάθειά της να ελέγξει την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Γερμανία, είχε τοποθετήσει άτομα συγκεκριμένης ιδεολογίας στις διοικητικές θέσεις (Δαμανάκης, 1987, 67).

Εξάλλου, ο ίδιος Υφυπουργός (Καραπιπέρης) αναφέρει τα εξής: *«εκπαιδευτικοί οίτινες απεσπάρθησαν εις σχολεία του εξωτερικού κατά την περίοδον της δικτατορίας, εφ' όσον επέδειξαν ασυμβίβαστον προς την ιδιότητάν των συμπεριφοράν ήδη ανεκλήθησαν»* (Π.Β., 7/6/76, 5502). Η προσπάθεια απομάκρυνσης των εκπαιδευτικών αλλά και των στελεχών της εκπαίδευσης, οι οποίοι είχαν επιδείξει οποιαδήποτε σχέση με το δικτατορικό καθεστώς, δεν αποτελεί στοχοθεσία μόνο της Ν.Δ., ως πρώτης μεταπολιτευτικής κυβέρνησης, η οποία, μάλιστα, δέχεται πιέσεις από μεταναστευτικούς φορείς, αλλά και των επόμενων κυβερνήσεων, δηλαδή του ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Η επιλογή προσωπικού για την οργανωτική στελέχωση της ελληνικής εκπαίδευσης στη Γερμανία θεωρείται πολιτική απόφαση βαρύνουσας σημασίας, λόγω της βαρύτητας του ρόλου του Συμβούλου. Συγκεκριμένα, ο Σύμβουλος σε κάθε κρατίδιο αποτελεί τον δίαυλο ή ακόμα και τον εκπρόσωπο της επίσημης ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής, ο οποίος εξουσιοδοτείται να συνομιλεί με τις γερμανικές εκπαιδευτικές αρχές εκτός των ελληνικών εθνικών ορίων, προφανώς εκφράζοντας τις απόψεις και τις θέσεις της κυβέρνησης που τον τοποθετεί στην συγκεκριμένη θέση. Για τους λόγους αυτούς, η συζήτηση σχετικά με την επιλογή των εκπαιδευτικών συμβούλων του εξωτερικού απασχολεί όλους τους εμπλεκόμενους φορείς (γονείς, συλλόγους, εκπαιδευτικούς, υπουργείο, πολιτική ηγεσία). Χαρακτηριστικά

για τη σημασία της επιλογής και του ρόλου του Συμβούλου είναι τα λόγια του βουλευτή Β. Κοντογιαννόπουλου, ο οποίος αναφέρει στη Βουλή ότι ο εκπαιδευτικός σύμβουλος είναι ο κυριότερος παράγοντας της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ελλάδας στη Γερμανία (Π.Β., Συνεδρίαση ΡΔ', 28/5/82, 4203). Για το λόγο αυτό, άλλωστε, σε ύστερη τοποθέτησή του το Οκτώβριο του 1982, ο πρώην Υφυπουργός Κοντογιαννόπουλος τονίζει ως ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ν.Δ. την καθιέρωση του θεσμού των εκπαιδευτικών συμβούλων, οι οποίοι *«βοηθούν τις τοπικές κοινοτικές αρχές, τους τοπικούς φορείς των μεταναστών και την εκκλησία στην γενικότερη προσπάθειά τους για τη διατήρηση της ελληνικότητας των παιδιών, των Ελλήνων μεταναστών»* (Π.Β., 19/10/82, 356).

Κληρονομώντας τις επιλογές του δικτατορικού καθεστώτος, δηλαδή τη στελέχωση της ελληνικής εκπαίδευσης με στοιχεία «φιλοχουντικά», η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας, πιέζεται να ανακαλέσει από τις θέσεις αυτές οποιονδήποτε έχει επιδείξει συμπεριφορά φιλικά προσκείμενη προς την δικτατορία. Το αίτημα πηγάζει ως ανάγκη αλλά και απαίτηση της ομογένειας να απομακρυνθούν τα στελέχη της εκπαίδευσης που ασκούσαν κατά την προηγούμενη εφταετία έλεγχο στις ελληνικές οργανώσεις και κοινότητες. Η ανάκληση του διδακτικού προσωπικού αντιμετωπίζεται ως πολιτικό θέμα με ιδεολογικές προεκτάσεις, όπως ακριβώς και η επιλογή και τοποθέτησή του. Εξάλλου, ο Υπουργός Παιδείας είναι εξουσιοδοτημένος να επιλέγει το προσωπικό που θα στελεχώνει τα γραφεία εκπαίδευσης στο εξωτερικό.

Βέβαια, αυτό είναι το βασικότερο αίτημα ολόκληρης της πολιτικής και εκπαιδευτικής κοινότητας και στον ελλαδικό χώρο. Η «αποχουντοποίηση» του εκπαιδευτικού συστήματος λειτούργησε περίπου ως «κυνήγι μαγισσών» δημιουργώντας αιτήματα από τους εμπλεκόμενους φορείς (συλλόγους, οργανώσεις, συνδικαλιστικά όργανα κ.ά.).

Η πίεση που ασκείται στο κυβερνών κόμμα της Ν.Δ., από τους συλλογικούς φορείς των Ελλήνων μεταναστών, έχει ως αφετηρία της το αίσθημα του ελέγχου και της «αστυνόμευσης», από το οποίο προσπαθούν να απεργλωβιστούν οι ελληνικές κοινότητες. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση εκπαιδευτικού συμβούλου που απασχολεί σε αρκετές συνεδρίες το κοινοβουλευτικό σώμα. Ο Υφυπουργός Καραπίτερης χωρίς να αναφέρει το όνομα του συμβούλου αιτιολογεί την επιλογή της Ν.Δ. στη συνεδρίαση της 7ης Ιουλίου 1976 (Π.Β., 7/6/76, 5501). Για τον ίδιο σύμβουλο ένα μήνα αργότερα παρουσιάζει ξανά και αναλύει τα τυπικά προσόντα του (Π.Β., 24/7/76, 61). Το θέμα τίθεται προς συζήτηση από τον βουλευτή της Ν.Δ., Β. Κοντογιαννόπουλο, ο οποίος παρουσιάζει αναλυτικά τα τυπικά χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου συμβούλου, στην προσπάθεια να διενκρινίσει τους λόγους αυτής της ανάκλησης. Μάλιστα κατηγορεί την κυβέρνηση ότι ουσιαστικά εκτελεί τις αποφάσεις που λαμβάνουν οι Νομαρχιακές Επιτροπές του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στη Γερμανία (συγκεκριμένα στο Düsseldorf).

Στην ίδια συνεδρίαση, ο υφυπουργός αναφέρει το θέμα του κόστους της στελέχωσης και οργάνωσης, από το ελληνικό κράτος, των εκπαιδευτικών αρχών στη Γερμανία, τονίζοντας ότι το ύψος των δαπανών ανέρχεται στο ποσό των 330.000.000 δρχ. (Π.Β., 7/6/76, 5501). Η αναφορά στο οικονομικό κόστος της εκπαιδευτικής πρακτικής στο συγκεκριμένο κείμενο ερμηνεύεται αφενός από τις θεωρητικές αναλύσεις και μοντέλα σχεδιασμού εκπαιδευτικής πολιτικής (κόστος/αποτέλεσμα – input/output) και αφετέρου από την προσπάθεια της Ν.Δ. – όπως και κάθε κυβέρνησης – να εκδηλώσει το ενδιαφέρον της παρουσιάζοντας

συγκεκριμένο κόστος για την πολιτική της. Ουσιαστικά, δηλαδή, η παρουσίαση οικονομικών δεικτών διασφαλίζει την προβολή του ενδιαφέροντος της κυβέρνησης για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Γερμανία.

6.4 Διδακτικό υλικό – Αναλυτικά Προγράμματα

Η Νέα Δημοκρατία, έχοντας ασπαστεί το αίτημα για παροχή ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στα παιδιά των Ελλήνων μεταναστών της Γερμανίας, προωθεί την δημιουργία βιβλίων με περιεχόμενο που να εξυπηρετεί συγκεκριμένες σκοπιμότητες και ανάγκες, όπως αυτές περιγράφονται από ποικίλους μεταναστευτικούς φορείς. Έτσι, με την υπ. αριθμ. 8716 απόφαση στις 25.1.1975 και Φ.815.3/9/51250, η οποία αναφέρεται στην σύσταση ειδικών επιτροπών έργο των οποίων είναι η σύνταξη αναλυτικού και ωρολογίου προγράμματος για την εκπαίδευση των παιδιών των Ελλήνων στη Γερμανία και την Αυστραλία, καταβάλλει προσπάθεια να ρυθμίσει το συγκεκριμένο θέμα. Έργο, επίσης, των επιτροπών είναι η εξέταση της κατάστασης του διδακτικού και εποπτικού προσωπικού (Π.Β., Συν. Ζ', 17/10/75, 161).

Η αναφορά προς τις συγκεκριμένες επιτροπές και το έργο που έχουν επωμισθεί να προσκομίσουν στους αρμόδιους υπουργούς επαναλαμβάνεται σε όλες σχεδόν τις ερωτήσεις που γίνονται προς τον Υπουργό και Υφυπουργό Παιδείας κατά τα επόμενα έτη. Η σύσταση επιτροπών ειδικών στο να μελετήσουν τα ιδιαίτερα προβλήματα της εκπαίδευσης της ελληνικής ομογένειας στη Γερμανία είναι δηλωτική του ενδιαφέροντος που επιδεικνύει η κυβέρνηση της Ν.Δ. Τα πορίσματα, οι συστάσεις και προτάσεις, στις οποίες καταλήγουν οι απαρτιζόμενες από υπεύθυνους διαφόρων υπουργείων επιτροπές, επικεντρώνονται κυρίως στην εκπόνηση αναλυτικών προγραμμάτων ειδικά για την εκπαίδευση στη Γερμανία. Το γεγονός της διαφοροποίησης των αναλυτικών προγραμμάτων όταν αυτά απευθύνονται σε παιδιά του εξωτερικού προκύπτει ως αίτημα των γονέων και των διαφόρων συλλόγων και υιοθετείται και προβάλλεται ως στόχος της σχεδιαζόμενης εκπαιδευτικής πολιτικής. Μάλιστα, ο Υφυπουργός δεσμεύεται στη συγκεκριμένη τοποθέτησή του ότι το εκπονούμενο αναλυτικό πρόγραμμα και γενικότερα οι προτάσεις των επιτροπών θα ληφθούν υπόψη και στις ελληνογερμανικές συννομιλίες στις οποίες ρυθμίζονται θέματα εκπαίδευσης στις αντίστοιχες χώρες.

Έτσι, στη συνεδρίαση της ελληνογερμανικής επιτροπής, η γερμανική αντιπροσωπεία αναφέρει ότι έχει ήδη υπογράψει συμφωνία για τη μετάφραση εγκεκριμένων διδακτικών βιβλίων για μαθητές που φοιτούν σε δίγλωσσες τάξεις, ενώ τονίζεται η ανάγκη συγγραφής ενός σύγχρονου και κατάλληλου αναγνωστικού από Έλληνες και Γερμανούς εκπαιδευτικούς. Ενώ οι κατά καιρούς εκφρασμένες από την ελληνική πλευρά προτάσεις διακρίνονται από μια αοριστολογία και γενικολογία, στη συγκεκριμένη συνεδρίαση η γερμανική πλευρά τονίζει τη χρησιμότητα κατάρτισης ενός γερμανικού λεξιλογίου για το μάθημα της Πατριδογνωσίας των τάξεων 1-4 και ενός αντίστοιχου ελληνικού λεξιλογίου για τους μαθητές που διδάσκονται γερμανικά σε μεγαλύτερες τάξεις, αφήνοντας έτσι να διαφανεί η πρόθεση για συγκεκριμένα μέτρα.

Η απόφαση για έκδοση διδακτικών βιβλίων κατάλληλων για τους Έλληνες μαθητές της Δυτικής Γερμανίας γίνεται μέσα στα πλαίσια καλύτερευσης των συνθηκών εκπαίδευσης. Το ζήτημα απασχολεί την κυβέρνηση της Ν.Δ. και σε απάντηση του Υφυπουργού Β.Κοντο-

γιαννόπουλου σε σχετική ερώτηση, αναφέρεται ότι έχει αρχίσει ήδη η έκδοση των πρώτων βιβλίων Μαθηματικών της Α' και Β' τάξης για να ακολουθήσει και η εκτύπωση των βιβλίων και για τις υπόλοιπες τάξεις (Π.Β., 26/5/78, 4277). Εξάλλου, ο ίδιος Υφυπουργός δεσμεύεται ότι το «Υπουργείο Παιδείας φροντίζει πάντοτε ώστε οι αποστολές των διδακτικών βιβλίων και οδηγιών – βοηθημάτων κλπ. – να προωθούνται στα σχολεία ευθύς μόλις εκδοθούν από τον Ο.Ε.Δ.Β.» (Π.Β., Συνεδριάσεις ΡΗ' - 4/5/79, 4133). Το θέμα βέβαια της καθυστέρημένης αποστολής των βιβλίων θίγεται με μεγάλη συχνότητα στα κείμενα και στις ανακοινώσεις που εκδίδουν οι φορείς των μεταναστών. Πάγιο αίτημα είναι να αποστέλλεται με την έναρξη της σχολικής χρονιάς όλο το διδακτικό υλικό ώστε να μην καθυστερεί η ουσιαστική έναρξη των μαθημάτων.

Ακόμα και σε παλαιότερη απάντηση του υφυπουργού Καραπιπέρη (Π.Β.7/6/1976, 5502), θίγεται το ζήτημα της προσαρμογής των σχολικών προγραμμάτων και βιβλίων στη σχολική πραγματικότητα της γερμανικής κοινωνίας. Η επισήμανση της ανάγκης για προσαρμογή ή ακόμα και συγγραφή ειδικών βιβλίων με τα οποία θα διδάσκονται τα παιδιά των Ελλήνων μεταναστών προκύπτει από τη γενικότερη συζήτηση για τις διαφορετικές συνθήκες κοινωνικοποίησής τους.

Σε επίσημη τοποθέτηση της Ν.Δ. δεν γίνεται λεπτομερής αναφορά για την μορφή και το περιεχόμενο των βιβλίων και των Αναλυτικών Προγραμμάτων που θα πρέπει να δημιουργηθούν προκειμένου να εξυπηρετούν τις ανάγκες των Ελλήνων μαθητών της Γερμανίας. Η άποψη και η πολιτική της Ν.Δ. συνάγεται έμμεσα από τις θέσεις που αναπτύσσει ο Συντονιστής Συμβούλων Εκπαίδευσης, Κ. Χάρης, σχετικά με τα διδακτικά βιβλία και τα Αναλυτικά Προγράμματα. Αναφέρει, λοιπόν, στην τοποθέτησή του στις 19/1/1978 ότι: *«ιδιαιτέρη έμφαση δίδεται στην ανάγκη για κατάλληλα αναλυτικά προγράμματα και βιβλία. ... Εξάλλου, σύμφωνα με τη βασική άποψη που διατυπώθηκε παραπάνω, τα αναλυτικά προγράμματα του ελληνόγλωσσου μέρους του όλου προγράμματος χρειάζονται ριζικές αλλαγές. Ιδίως για τα μαθήματα της Μελέτης του Περιβάλλοντος, της Γεωγραφίας, της Ιστορίας και της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής πρέπει να γίνουν δραστικές αναπροσαρμογές των ελληνικών προγραμμάτων σε συσχέτιση με τα αντίστοιχα γερμανικά ή και κατάρτιση νέων σε συνεργασία με τη γερμανική πλευρά. Αλλά και στο γλωσσικό μάθημα, για την ύλη του νεοελληνικού λόγου πρέπει να προβλέπονται παιδευτικώς χρήσιμα και ενδιαφέροντα κείμενα που θα αναφέρονται στο φυσικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον όχι μόνο της Ελλάδος, αλλά και της Γερμανίας γενικότερα»* (Καναβάκης, 1989, τ.1, 61-2).

Στους λόγους του Συμβούλου Εκπαίδευσης διακρίνεται η διπολιτισμική διάσταση της κοινωνικοποίησης των παιδιών των μεταναστών και η ανάγκη συγγραφής βιβλίων που να περιέχουν στοιχεία από τη χώρα υποδοχής και από τη χώρα προέλευσης. Ας σημειωθεί εδώ ότι δεν γίνεται καμία αναφορά σε κανένα σημείο στην τοποθέτηση του Κ. Χάρη, σχετικά με τη διατήρηση και καλλιέργεια της εθνικής ταυτότητας των Ελληνοπαίδων, σκοπός και στόχος που τίθεται από τις κυβερνήσεις του ΠΑ.ΣΟ.Κ.

6.5 Σύνοψη

Η εξέταση της εκπαιδευτικής πολιτικής, που η κυβέρνηση της Ν.Δ. ακολούθησε κατά την

πρώτη μεταπολιτευτική περίοδο, 1974-1981, διακρίνεται από κάποιες γενικότερες τάσεις ως προς τα ζητήματα της εκπαίδευσης των παιδιών των Ελλήνων μεταναστών της Γερμανίας. Οι στάσεις και οι απόψεις που εκφράζει το κόμμα έχουν ήδη δείχθει στο αντίστοιχο κεφάλαιο, έτσι όπως έχουν αναχθεί μέσα από τις εκφράσεις στελεχών και εκπαιδευτικών αξιωματούχων της κυβέρνησης, μέσα από τους λόγους και τις πολιτικές πρακτικές που εφαρμόζονται. Σημαντική παράμετρος της προσπάθειας αναγωγής μιας ιδεολογικής πλατφόρμας πάνω στην οποία θα στηριχθεί και θα αναλυθεί η εκπαιδευτική πολιτική που ακολουθεί η Ν.Δ., πηγάζει από τον χαρακτηρισμό της ως φιλελεύθερου κόμματος. Η αποδοχή του χαρακτηρισμού προκύπτει από τα θεωρητικά σχήματα που αποδέχεται η Ν.Δ. ως κόμμα νεοσύστατο και με σαφή προσανατολισμό προς τον συντηρητικό πολιτικό χώρο, γεγονός που της επιβάλλει συγκεκριμένη πρακτική και δράση (Μάνεσης, 1986, 31).

Επίσης, η στάση και τοποθέτηση που η Ν.Δ. υιοθετεί είναι απαραίτητο να συσχετισθεί και να προσεγγιστεί κάτω από το πρίσμα αφενός της φιλελευρωπαϊκής της διάθεσης και προοπτικής και αφετέρου της καλλιέργειας της ιδέας της παλιννόστησης προς τους Έλληνες μετανάστες. Η φιλοδυτική τοποθέτηση της εξωτερικής πολιτικής, ο σαφής ευρωπαϊκός προσανατολισμός και η μετατόπιση του κέντρου βάρους των σχέσεων στον άξονα Ελλάδα – Δυτική Ευρώπη, οδηγούν την Ν.Δ. να υποβάλλει αίτηση για ένταξη της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, κάνοντας ένα θεμελιώδες και καθοριστικό βήμα στην εξωτερική πολιτική, το οποίο επηρεάζει όλες τις πτυχές δράσης του νεοσύστατου κόμματος (Ροζάκης, 1986, 115). Το γεγονός αυτό, συσχετιζόμενο με την εκπαιδευτική πολιτική που η γερμανική πλευρά θέτει προς εφαρμογή για τους αλλοδαπούς πολίτες της, η οποία συνάδει με την αντιμετώπιση των μεταναστών ως φιλοξενούμενων εργατών, βοηθά στην ανάλυση και εξήγηση των εφαρμοζόμενων εκπαιδευτικών μέτρων και στην ανάδειξη των παραγόντων που τα επηρεάζουν.

Αυτή η φιλελευρωπαϊκή διάθεση που επεδείκνυε η Ν.Δ. «ενοχλεί» την αντιπολίτευση και κυρίως το ΠΑ.ΣΟ.Κ., το οποίο, ακόμα και μετά την άνοδο στην εξουσία, κατηγορεί την προηγούμενη κυβέρνηση ότι αν και εμφανώς κατέχεται από μια θετική διάθεση απέναντι στην ευρωπαϊκή ένταξη, δεν προωθεί όσο θα μπορούσε τα εκπαιδευτικά ζητήματα των Ελλήνων της Γερμανίας, ούτε τα διαπραγματεύεται μέσα από την διαδικασία ένταξης στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Η διαπίστωση άμεσου επηρεασμού των απόψεων που η Ν.Δ. διατυπώνει από τις θέσεις της γερμανικής πλευράς, εντοπίζεται σε πολλά σημεία και κυρίως στις συνομιλίες με τις γερμανικές εκπαιδευτικές αρχές, όπου οι Έλληνες εκπαιδευτικοί αξιωματούχοι, επιλεγμένα από τη Ν.Δ. στελέχη, διατηρούν μια μετριοπαθή και διαλλακτική στάση προς τις γερμανικές θέσεις. Η σύγκρουση αποφεύγεται συστηματικά και περισσότερο διαφαίνεται μια τάση εξομίωσης των θέσεων των δυο πλευρών, με την ελληνική πλευρά να υποχωρεί.

Ταντόχρονα, απουσιάζει η αποδοχή, υιοθέτηση και προβολή των αιτημάτων που εκφράζονται από τους φορείς και τις οργανώσεις των Ελλήνων, γεγονός που είναι δυνατό να ερμηνευθεί από την αδυναμία της Ν.Δ. να προσεγγίσει και να εκπροσωπήσει την ελληνική μειονότητα και να ασπαστεί τα αιτήματά της. Η διάσταση αυτή καθιστά το κυβερνών κόμμα απλό μεταφορέα του απόηχου των θέσεων που οι μεταναστευτικές οργανώσεις διατυπώνουν.

Σε συγκεκριμένα ζητήματα, όπως αυτό της μορφής που θα έχει η ελληνόγλωσση εκπαί-

δευση, η Ν.Δ. φαίνεται να υποστηρίζει την ίδρυση δίγλωσσων τάξεων, ακολουθώντας τις επιταγές της γερμανικής πολιτικής και μερίδας Ελλήνων γονέων. Η έκφραση της εκπαιδευτικής της άποψης διατυπώνεται μέσα από τους λόγους, τις διακηρύξεις και τις εξαγγελίες των ατόμων που η ίδια επιλέγει προκειμένου να στελεχώσει τις διοικητικές θέσεις στη Γερμανία. Συγκεκριμένα, ο Συντονιστής Συμβούλων Εκπαίδευσης, Κ. Χάρης, τοποθετείται από την Ν.Δ. ως Συντονιστής Συμβούλων Εκπαίδευσης Δυτικής Ευρώπης, και αναπτύσσει απόψεις για ένα δίγλωσσο μοντέλο εκπαίδευσης, αλλά και γενικότερα για τα ζητήματα που απασχολούν την ελληνική μειονότητα στη Γερμανία.

Αναφέρει, λοιπόν, ο Κ. Χάρης, σε εισήγησή του στις 19/1/1978, σχετικά με το δίγλωσσο μοντέλο εκπαίδευσης που προτείνει ο ίδιος και προωθεί η ελληνική κυβέρνηση: «το σχέδιο αυτό προβλέπει τάξεις των 20-25 Ελλήνων μαθητών, ενταγμένες στα γερμανικά σχολεία, με πρόγραμμα δίγλωσσο, σε σύνθεση (μαθήματα, περιεχόμενά τους, γλώσσα διδασκαλίας τους κατά τάξη):

- α) που θα σέβεται και θα καλλιεργεί την εθνική γλώσσα και την πολιτιστική παράδοση του παιδιού, ενώ παράλληλα θα το οδηγεί στην κατάκτηση της γλώσσας της χώρας που το φιλοξενεί και στην αφομοίωση του πολιτισμού της, έτσι ώστε οι δυο πολιτιστικές επιδράσεις, σε μια εναρμονισμένη σύζευξη, να μην απολήγουν σε διχασμό και στείροτητα, αλλά σε αρτίωση και εμπλουτισμό της προσωπικότητας του παιδιού.
- β) που θα του εξασφαλίζει μάθηση όσο γίνεται αρτιότερη και αμφιδύναμη, ώστε, κατά τις προοπτικές που θα δημιουργηθούν στην πορεία του, να μπορεί να εντάσσεται επιτυχώς το ένα ή στο άλλο εκπαιδευτικό σύστημα και στην αντίστοιχη κοινωνική και επαγγελματική ζωή» (ό.π. στο Καναβάκης, 1989, τ. 1, 59-60).

Το μοντέλο, που προτείνεται από το Σύμβουλο Εκπαίδευσης, εναρμονίζεται σε γενικές γραμμές με αυτό που ακολουθεί η κυβέρνηση της Ν.Δ., η οποία άλλωστε έχει επιλέξει και έχει τοποθετήσει τον συγκεκριμένο σύμβουλο στην διοικητική αυτή θέση. Η χρήση επιστημονικής ορολογίας και αντίστοιχων επιχειρημάτων πηγάζει από τη θεωρητική κατάρτιση του συμβούλου, αξίζει, όμως, να σημειωθεί ότι είναι το μοναδικό γραπτό κείμενο που αποδίδεται σε εκπαιδευτικό στέλεχος της κυβέρνησης της Ν.Δ., το οποίο επιχειρεί μια συνολική παρουσίαση της εκπαιδευτικής κατάστασης στη Γερμανία. Η απόδοση του συγκεκριμένου κειμένου στην Ν.Δ. γίνεται επειδή αφενός αυτό δημοσιεύεται σε περίοδο διακυβέρνησης της χώρας από το συγκεκριμένο κόμμα και αφετέρου δίνει το στίγμα της ακολουθητέας εκπαιδευτικής πολιτικής δια στόματος του επίσημου αντιπροσώπου του ελληνικού κράτους στο γερμανικό χώρο και κατεξοχήν αρμόδιου για εκπαιδευτικά ζητήματα.

Εξάλλου, ο ρόλος που ο εκάστοτε Σύμβουλος Εκπαίδευσης ασκεί, αποδεικνύεται από το γεγονός ότι είναι το άτομο που ασκεί, δεν εφαρμόζει απλά, την εκπαιδευτική πολιτική της κυβέρνησης που τον διορίζει στη συγκεκριμένη θέση, αλλά λαμβάνει αποφάσεις σε καθημερινά ζητήματα και είναι ο εκπρόσωπος της Ελλάδας προς το γερμανικό κράτος. Ουσιαστικά, μέσα στα όρια των αρμοδιοτήτων του σχεδιάζει και υλοποιεί τις εκπαιδευτικές επιταγές εκτός των ορίων του εθνικού κράτους (Ελλάδα). Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι με την αλλαγή των κυβερνήσεων ανακαλούνται οι διορισμένοι εκπαιδευτικοί σύμβουλοι και στη θέση τους τοποθετούνται νέοι, οι οποίοι πρεσβεύουν και υιοθετούν τις θέσεις της

κυβέρνησης που τους επιλέγει. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι σε πολλές συζητήσεις κοινοβουλευτικού επιπέδου γίνεται λόγος για τις αλλαγές στην διοίκηση/στελέχωση της ελληνικής εκπαίδευσης στο εξωτερικό, ιδιαίτερα δε στη Γερμανία, όπου οι επικρατούσες και διαμορφωθείσες συνθήκες ευνοούν την ελλαδική ανάμιξη.

Οι προσπάθειες δημιουργίας ενός «δίγλωσσο μοντέλου» εκπαίδευσης δεν καταλήγουν να γίνουν ποτέ εκπαιδευτική πράξη για λόγους που κυρίως εστιάζονται:

- στην απροθυμία των τότε τοπικών γερμανικών κυβερνήσεων να υιοθετήσουν και να χρηματοδοτήσουν ένα δίγλωσσο μοντέλο εκπαίδευσης
- στην αρνητική στάση των ελληνικών πολιτικών δυνάμεων που δρουν το ίδιο χρονικό διάστημα στη Γερμανία
- στην ανάπτυξη αρνητικής δυναμικής στους κόλπους των Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων, οι οποίοι υποστήριζαν την δημιουργία «ελληνικών σχολείων» (Δαμανάκης, 1999, 32).

Σχετικά με τα ζητήματα τεχνικοεπαγγελματικής εκπαίδευσης, η Ν.Δ. υιοθετεί μια αόριστη και ταυτόχρονα πολυδιάστατη αλλά με πλεονεκτήματα γι' αυτήν θέση, η οποία εντοπίζεται κυρίως στην αναφορά για επικείμενες μελέτες και έρευνες που διεξάγονται προκειμένου να καταγραφούν τα πραγματικά δεδομένα, αλλά και οι ανάγκες για επαγγελματική εκπαίδευση των Ελλήνων μαθητών της Γερμανίας. Στην ουσία, δεν παρουσιάζεται καμία πρόταση ή τεκμηριωμένη άποψη σχετική με το θέμα, το οποίο αντιμετωπίζεται στη βάση της μελλοντικής μέριμνας και φροντίδας. Ουσιαστικά, το θέμα της τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης των ελληνοπαίδων αντιμετωπίζεται ως θέμα δευτερεύουσας σημασίας, όπως περίπου συμβαίνει και με την εντός Ελλάδος σχετική εκπαιδευτική πολιτική.

Αναφορικά με την στελέχωση της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης και την επιμόρφωση/κατάρτιση των εκπαιδευτικών που αποσπώνται στα σχολεία της Γερμανίας, η Ν.Δ. διαφαίνεται να επιμένει στην αντικειμενική επιλογή εκπαιδευτικών με τυπικά και ουσιαστικά προσόντα αλλά και στην κατάλληλη προετοιμασία τους προκειμένου να αντεπεξέλθουν στις ιδιαίτερες συνθήκες διδασκαλίας που επικρατούν στην αλλοδαπή. Δεν καταθέτει συγκεκριμένη πρόταση στη Βουλή, αλλά τονίζει σε κάθε τοποθέτησή της ότι είναι υπέρ της θεσμοθέτησης μιας συστηματικής επιμόρφωσης των Ελλήνων εκπαιδευτικών. Χαρακτηριστική, όμως, είναι η στάση που επιδεικνύει η Ν.Δ. για το θέμα αυτό μεταθέτοντάς το στην αρμοδιότητα των γερμανικών εκπαιδευτικών αρχών. Ουσιαστικά, αυτό συμβαίνει για δύο λόγους: αφενός το ελληνικό κράτος δεν διαθέτει ούτε μηχανισμούς, ούτε κονδύλια διαθέσιμα προς το σκοπό αυτό, αφετέρου επωφελείται από το χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση πρόγραμμα «ALFA» για επιμόρφωση δασκάλων των παιδιών των αλλοδαπών εργαζομένων σε χώρες της Κοινής Αγοράς, το οποίο λειτουργεί το 1978 σε κρατίδια της Γερμανίας.

Εξάλλου, η διδασκαλία της γερμανικής γλώσσας προς τους εκπαιδευτικούς οι οποίοι καλούνται να εργαστούν σε οποιαδήποτε μορφή ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης και η γνώση του γερμανικού εκπαιδευτικού συστήματος, θεωρείται ως υποχρέωση της γερμανικής πλευράς, η οποία αναλαμβάνει και το ανάλογο κόστος. Γεγονός, πάντως, είναι ότι πολλοί Έλληνες εκπαιδευτικοί επιμορφώνονται είτε στο Ινστιτούτο Goethe σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, πριν ακόμα μετακινηθούν προς τη Γερμανία, είτε σε γερμανικά Πανεπιστήμια, τα

οποία καταρτίζουν αντίστοιχα προγράμματα.

Οι θέσεις που η Ν.Δ. αναπτύσσει σχετικά με τα διδακτικά υλικά με τα οποία θα διδάσκονται τα ελληνόπουλα του εξωτερικού, αλλά και τα Αναλυτικά Προγράμματα βάσει των οποίων θα γίνεται αυτή η διδασκαλία, διατυπώνεται με ακρίβεια από τον Συντονιστή Συμβούλων Εκπαίδευσης. Θεωρώντας ότι τα υπάρχοντα διδακτικά βιβλία είναι κατάλληλα μόνο για τα Ελληνόπουλα εντός Ελλάδας, διαπιστώνεται η ανάγκη για συγγραφή νέων με διαφορετικό επίπεδο, περιεχόμενο και δομή που να εξυπηρετούν συγκεκριμένες ανάγκες.

Η ποσοτικοποίηση των εκφρασμένων θέσεων, που μετουσιώνονται σε εκπαιδευτική πολιτική, αφήνει να διαφανεί η τάση της Νέας Δημοκρατίας προς την υποστήριξη συγκεκριμένων μορφών ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης. Σε όλα τα επίσημα έγγραφα της περιόδου διακυβέρνησης από τη Νέα Δημοκρατία γίνονται κάποιες γενικότερες τοποθετήσεις σε θέματα που αναφέρονται στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην Γερμανία. Ενδεικτικό είναι ότι σε 9 από τις 15 εκτενείς κοινοβουλευτικές συζητήσεις επισημαίνονται αναφορές που δηλώνουν το ενδιαφέρον της κυβέρνησης για τους Έλληνες μετανάστες γενικότερα και ειδικότερα για τους Έλληνες μετανάστες της Γερμανίας. Οι αναφορές και οι επισημάνσεις, που εντοπίζονται σε αυτά τα έγγραφα, σκιαγραφούν την θεώρηση της Ν.Δ. αναφορικά με το φαινόμενο της μετανάστευσης και την διαφοροποίηση των μεταναστών σε υπερωπόντιους και ενδοευρωπαϊκούς.

Πιο συγκεκριμένα, η παρουσίαση του δίγλωσσο μοντέλου εκπαίδευσης ως του καταλληλότερου συστήματος για τα παιδιά των Ελλήνων της Γερμανίας σε 5 από τις 15 συνεδριάσεις και συζητήσεις στη Βουλή, τεκμηριώνει την ήδη διαπιστωθείσα άποψη του κόμματος προς μια μορφή εκπαίδευσης προσανατολισμένη τόσο σε μια πιθανή ένταξη στο γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα, όσο και προς μια επικείμενη παλιννόστηση. Η διαπίστωση ενισχύεται και από το γεγονός ότι και στις ελληνογερμανικές συζητήσεις προτείνεται ως σωστότερη λύση, στο ζήτημα επιλογής κατάλληλης μορφής εκπαίδευσης για τους ελληνοπαίδες, το δίγλωσσο μοντέλο. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι δεν αναφέρεται ούτε παρουσιάζεται οποιαδήποτε άλλη μορφή εκπαίδευσης σε κανένα έγγραφο της περιόδου 1975-’81, παρόλ’ότι κάποιες αναφορές προς τα αμιγή σχολεία τα οποία θα προσφέρουν ελληνική παιδεία σε όσους επιθυμούν να επιστρέψουν στην Ελλάδα.

Τα θέματα αναφορικά με την Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση παρουσιάζονται αναλυτικά σε τρεις (3) συζητήσεις στην Βουλή, σε δύο (2) απλά θίγονται ως ζητήματα που απασχολούν την κυβέρνηση, ενώ δεν απασχολούν τους συμμετέχοντες στις ελληνογερμανικές συνομιλίες σε καμία συνεδρίαση.

Διαπιστώνεται ότι το κυριότερο θέμα που προωθεί, εξετάζει και διατυπώνει άποψη η κυβέρνηση είναι αυτό της στελέχωσης των σχολείων με κατάλληλο διδακτικό προσωπικό καθώς και η επιλογή προσωπικού για τα γραφεία εκπαίδευσης. Σε δεκαπέντε (15) συζητήσεις στη Βουλή γίνονται συνολικά δέκα (10) αναφορές σχετικές με το θέμα. Από αυτές οι οκτώ (8) παρουσιάζουν αναλυτικά τις θέσεις των στελεχών και στις άλλες δύο (2) απλά γίνονται αναφορές επί του θέματος.

Το διδακτικό υλικό και τα Αναλυτικά Προγράμματα εμφανίζονται σε επτά (7) από τις δεκαπέντε (15) συνεδριάσεις της Βουλής, αλλά μόνο στις τρεις (3) από αυτές αναλύονται οι θέσεις της Νέας Δημοκρατίας.